

Megvetett királyság.

Mivel te megvetetted az Úrnak beszédét,
ő is megvetett téged, hogy ne légy király,
I. Sám. 15 : 23 b.

Megvetni a nagyon szennyes és bűnös dolgokat szoktuk. A beszéd, amit megvetünk, oktalan, nem igaz és nem bölcs előttünk. Valakinek a beszédét megvetni, annyit jelent, mint rá se hallgatni, semmibe se venni a szavát.

Igy tett Saul, a zsidók első királya, az Isten beszédével. Pedig az Úr beszéde nem bűnös földi szó, hanem tiszta és szeplőtelen. Tiszta és szeplőtelen még akkor is, ha bűnös ember. Sámuel, vagy bárki más mondja, mert az ő beszéde nem alkalmazkodik a mi bűnös voltunkhoz, hanem minket, szószólit, követőit alkalmaz üzenetéhez: *az Isten ígéje nemcsak tiszta marad ott, ahol valóban megjelenik, hanem tisztít is szívet-szájat, mint izzó mennyei parázs a próféta ajkait (Ézs. 6:5—7)*. Saul nem is vonta kétségbe, hogy Sámuel az Úr szavát jelenti meg neki, tudta, hogy az tiszta, igaz beszéd s mégis megvetette. A paradicsomi örök jelenet ismétlődött nála: a sátánra hallgatott s ez hiábavalóvá, oktalanná tette számára Isten beszédét.

Természetes, hogy ezek után Isten is „megvetette, hogy ne legyen király“, — azaz elvette tőle megbízatását és nem bízta rá többé az Ő szavát, hogy azt megvalósítsa.

Aki Isten szavát megveti, megveti azt az Úr.

De olvassuk csak el az egész történetet.

Saul — noha testileg mindenkinél nagyobb, szebb — magában jelentéktelen, kicsiny ember volt (9:1—2, 15:17). Élete úgyszólván ott kezdődik, ahol megbízatása: Isten királlyá teszi

(9:17), választott népének vezetését, saját szent akaratának végrehajtását bízva rá. Saul számára Sámuel volt Isten követe, az Úr nevében mondott szavát olybá vette, mint Isten parancsát. Így az amálekíták elleni harcban az volt az isteni parancs, hogy minden zsákmányt el kell pusztítani. Amikor Saul a néppel a zsákmány javát titokban mégis megtartotta, a sátánra hallgatva, ki akarta játszani az Úr szavát. Azt hitte, eleget lehet tenni Istennek is és saját bűnös vágyának is. Megvetette az Úr szavát, odaadta néhány bárányért. Nem volt szent és nem volt drága számára az Úr szava.

Elvétegett tőle.

*

Királyok vagyunk mindannyian, akik Isten országáért teszünk valamit. Mert *a királyság nem abban van, hogy egy nép fölött uralkodom, hanem abban, hogy Isten rámbizott szavával vezetem azt.* Isten mindannyiunkat királyokká tett, mikor ránk bízta az Ő Igéjét, akárki volt is az Ige hirdetője, akármi is volt a megbízás külsőképpen: királyság, lekipásztorság, presbiter-ség vagy bármi. Talán nagyon kevés bízott rám, talán csak éppen hitves vagyok, egy gyermek anyja, vagy egyetlen lélek jóbarátja — az Isten Igéjéből királyi gazdagságom van. És ha az Isten litkaiból sem tudok löböt, mint azt az egyetlen örömhírt, hogy Ő önmagát adta értem keresztre: ez is már királyi megbízás. Isten nélkül jelentéktelen, kisemberek, semmik voltunk, mint Saul! És most ez a nevünk: „királyi papság“ (1. Pét. 2:9). Milyen név és micsoda királyság?! Az ő nevét és az ő királyságát osztotta meg velünk, amikor ránk bízta Igéjét az Úr.

Vajjon megvan-e még ez a királyságunk?

Ismerjük be, *lelkésztestvéreim*, (és ne féltsük a presztízsünket: a fagyást hóval kell gyógyítani), hogy nem becsültük meg ezt a királyságot és emberi dicsőséget, tisztségeket, közéleti méltóságot is keresni akartunk melléje. Hogy nem tagadtuk meg a földi kincseket, mint az Úr kívánta (Mt. 6:19), hanem a néppel együtt mi is (sátáni okossággal) mentettük a javát. Valljuk be, hogy nem volt elég szent nekünk az Ige, amikor merészeltük felcserélni emberi bölcsességgel, sőt üres

szónoklással. Valljuk be, hogy megvetettük az Úr szavát, amikor nem kerestük imádságainkban és nem vettük komolyan életünkben s mégis őrizzük a királyságnak hazug látszatát, pedig talán régen megvetett az Úr.

Ismerjük be, *presbiterestvéreim*, hogy mi a persbiterséget általában nem sokra vettük, amolyan fényűző méltóságnak, de mégse királyságnak; önkéntes, másokért végzett munkának, de mégse isteni megbízatásnak. Valljuk be, hogy az Igét csak beszédnek vettük s túrtuk, hogy a templomban minden jót ráfogjanak, de kinn az életben eszünkbe se jutott megpróbálni, hogy „a hit hegyeket mozdit”. Valljuk be, hogy nem volt drága nekünk az Isten beszéde, hogy megvetettük azt, mert nem égetett a vágy, hogy másoknak is továbbadjuk. Valljuk be, hogy ha nem is tétlenül, de tehetetlenül néztük a gyülekezetet, a ránbízott nyáj szétszóródását. Tehetetlenül, mert a megvetett hatalom, az Ige elvételétől tőlünk.

És ismerjük be *mindannyian, református keresztyén testvéreim, megújított Krisztuskövető testvéreim*, hogy nem drága nekünk az Isten szava, amelyikért üresen hagytuk a templomban a helyünk. Valljuk be, hogy ingyen se kellett nekünk, hogy megvetettük, amikor szégyeltük a Bibliát és Énekeskönyvet otthon is elővenni, templomban magunkkal vinni, ott énekelni, hazajövet vagy otthon az Igéről beszélgetni. Valljuk be, hogy míg belépődíjnak a láncnál vagy cigánynak a kávéházban reselltünk húszasnál kevesebbet adni, nem szégyeltük a templomperselybe a legapróbb aprópénzt vetni — valljuk be, hogy a hiúságunkért nagyobb áldozatot tudtunk hozni, mint az Isten ügyéért. Valljuk be, hogy nem hiszünk igazán az ő szavának, hogy panaszkodunk, aggódunk, gyászolunk vagy éppen kétségbeesünk sorsunk és jövődönk fölől, mikor az ő Igéje, amelyik világteremtő Erő, az ő Igéje, aki Krisztusnak neveztetik, a miénk. Valljuk be, hogy egész életünk fájdalmasan hasonlít a Saul földiekre néző életéhez s a királyságunk a megvetett királysághoz.

Vajjon megvan-e még a királyságunk?

Isten tudja! Én úgy érzem, hogy egész életem megvetett királyság — hiszen el egészen eddig a pillanatig van benne, amiért elveszen Isten. De abban a pillanatban, ahogy semmit

sem hagytam meg magamnak (ezt kívánja az Úr, *Saultól is ezt kívánta*), király vagyok újra. Miért? talán az önmegtagadó
beismerésért? Alig hiszem. Csak Őerte — Krisztusért.

S itt most már újra Ő beszél, nem én, nem mi. Szava hát
nem némult el — *nem vétegett el tőlünk*. Csak mi meg ne ves-
sük — *megtisztít minket is*.

Csak ne legyünk többek: megvetett királyok.

Csak engedelmeskedjünk!

(Aninósza.)

Horvát Jenő.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Az egyházi fegyelemről.¹

Erdélyi kálvinista anyaszentegyházunkra nagyon szomorú, válságos időszak következett. De a komoly halálos veszedelmet mégsem a kívülről ránehezülő nyomás rejti magában, hanem az, hogy külső és belső élete számtalan halálos belső sebtől vérzik. Az életért aggódó szeretet tekintete előtt — sőtétebb pillanatokban — mintha olykor a mohácsi vész után haldokló katolicizmus szomorú képét tükrözné vissza úgy külső közéletében, mint mélyen elszunnyadott belső hit és valláserkölcsei életében. A hit eleven életereje kihált belőle, tagjainak óriási többsége előtt súlya, értéke, tekintélye mélyen alászállott, közte és tagjai között a hűség és a szeretet kapcsolatai nagyon meglazultak; törvényei, hatóságai, képviselői kellő tiszteletben és megbecsülésben nem részesülnek, intézkedéseikkel szemben az engedelmesség igen sok esetben nyíltan megtagadatik, a régi rend és fegyelem felborulóban. Hívceink nagy többségének nem fáj az anyaszentegyház kétségbeejtő szenvedése és nyomorúsága, közömbösen, tétlenül és részvét nélkül nézik halálos vergődését, az elidegenedésben odaig jutottak, hogy nem érzik feltétlen értékét azoknak a pótolhatatlan kincseknek, melyeknek ő ma az egyedüli hordozója és letéteményese. És a főképp Amerikából táplálkozó, a hazavándorlók révén egyre hatalmasabb propagandát űző szekták növekedő reménységgel lesik önsírját ásó anyaszentegyházunk haldoklását.

A külső és belső élet erejét és biztonságát képező rendnek és fegyelemnek anyaszentegyházunk életében szinte páratlanul álló bomladozása és általános meglazulása fel kell, hogy riassza lelkiismeretét és életösztönét mindazoknak, kiket még szorongat a Krisztus szerelme és nem tudják tétlenül nézni az édesanya pusztulását.

A fegyelem meglazulását anyaszentegyházunk külső közéletében szemlélhetjük legszembetűnőbbben. A forradalom óta a népnél csaknem közszellemmé vált a törvénnyel és minden

* Ezt a régebbi, e. m. konferencián felolvasott előadást és javaslatot, a zsinatnak, az egyházi fegyelem kérdésével való foglalkozása szüksége újból aktuálissá tette. Szerk.

felsőbbség törvényes akaratával való szembehelyezkedés. Egyházi közéletünkben a forradalmi szellem még mindig tart és néhol nyílt anarchiában, a felelőtlen demagóg elemek terrorisztikus uralmában jelentkezik. A polgári életben ezt a szellemet a fegyver hatalma hamarosan és teljesen megfékezte, de ott minél szűkebb korlátok közé szorította, annál féktelenebbül és korlátlanabban érvényesül anyaszentegyházunkban. Mi csak a Krisztus fegyvereivel, a hit, az igazság és a szeretet erkölcsi kényszerítő eszközeivel rendelkezünk, de ezek elvesztették hatásukat mindazokra, kiknek szívében a krisztusi törvények parancsszava elnémult.

Aki egyházi közéletünket távolabbról szemléli, alig tudja elképzelni, mit jelent ma olyan gyülekezetet kormányozni, melynek nagy többsége saját önző, szűkkeblű közakarátán kívül más sem isteni, sem emberi törvényt nem hajlandó elismerni és előtte engedelmesen meghajolni s ahol a hivatalos felsőbbségre, annak törvényes rendeleteire, vagy magára a törvényre való hivatkozás általános szembehelyezkedést és ingerültséget szül. Nem egy helyen vált a lelkipásztornak helyzete teljesen tarthatatlanná és került szembe egész gyülekezetével, mert a törvényből nem engedhetett és az egyetemes egyházi érdeket, annak igazságát meg kellett védelmeznie, érvényre kellett juttatnia independens szellemi gyülekezetének csaknem egyhangú ellenzéki önző állásfoglalásával szemben. Ma az ilyen gyülekezetek felette megsaporodtak és számos esetben a felsőbbség törvényes akaratát tehetetlenül volt kénytelen megállani. Kormányozni néha alig lehet, mert az engedelmesség megtagadása általános, mintha a nép ezt közérdekének tekintené.

Anyaszentegyházunk elvesztette a lelkek felett való uralmát, a vallásos közszellem és közérzület, a belső fegyelem egyik legfőbb forrása egészen elszunnyadt: a vasvesszőt, mint nem egészen evangéliumi fegyelmező eszközt régen eldobtuk és most szinte tehetetlenül vergődünk a hajdani rendnek romjai felett.

Nagyon mély aláhanyatlást mutat anyaszentegyházunk belső élete is. A hit és valláserkölcsei élet mélyen elszunnyadt, szinte megdermedett. Sőt itt van a gyökere minden bajnak, a külső közállapotok általános lezűllésének. A vallás nem közszellem, nem az életet irányító és felette uralkodó élethatalom. A templomot kivéve, hova valódi benső áhitattal egyre kevesebben vágyakoznak, leszorítani akarják minden téren, úgy, hogy ma-holnap alig van helye a társadalmi, családi és egyéni életben. A mélyebb, öntudatosabb vallásos élet egyre ritkulóbb jelenség, de annál gyakoriabbak a hithűségbe üt-

közö vétségek és a vallásos hittel szemben tartozó egyéni kötelességek megszegése, elmulasztása. Ilyen körülmények között valóban nem esoda, ha az egyéni és közerkölesiség is aláhanatlan és a társadalom erkölcsi egyensúlyát elveszítette.

A külső és belső közállapotoknak ezek a szomorú és általánosan jelentkező tünetei ébresztették fel az egyházi fegyelem visszaállításának szükségérzetét.

Mindnyájunk előtt ismeretes, hogy anyaszentegyházunk virágzása korábban tagjai felett milyen szigorú és erőteljes rendet és fegyelmet tartott. Szavának és ítéletének akkor feltétlen súlya és tekintélye volt, az ellene való lázadás hiábavaló, sőt egyenesen végzetes lehetett. Ebben a munkájában a teljes sikert biztosította az a körülmény, hogy feltétlenül bírta az állam támogatását és vele egészen egységesen, szinte egyöntetű törvények alapján járt el. Leginkább a fegyelmezés külső fenyítő eszközeit alkalmazta; ezekről azonban rendre csaknem egészen lemondott, mielőtt a vallás erkölcsi nevelés belső fegyelmező erejével elegendő sikert lett volna képes elérni.

A külső élet felborult rendjének helyreállítására a fegyelem külső fenyítő eszközeinek visszaállítása egészen jogosult és feltétlenül szükséges lenne, de számolnunk kell azokkal a nehézségekkel, amelyekbe ez beleütközik.

Ma csaknem teljesen nélkülözzük mindazokat a feltételeket, melyek mellett a fegyelem fenyítő eszközeit hajdan teljes sikerrel alkalmazni lehetett. Nem csakély ezek közül az sem, hogy anyaszentegyházunknak ma tagjai előtt nincs elegendő súlya és tekintélye, pedig népünk attól, kinek engedelmeskedik és szavára hallgat, feltétlen tekintélyt követel. De másfelől azok a bajok, veszedelmek, melyek a fegyelem megszorítását sürgetik, nem annyira egyeseknek szórványosan jelentkező vétkeik, hanem egyetemese, általánosak, anyaszentegyházunknak nagy többségét ejtették hatalmukba; az anarchizmus minden törvényes rendet felforgató szelleme a levegőben él és egész gyülekezeteket ragadott magával. Hát lehet külső fenyítő eszközök alkalmazásáról szó olyan rendellenességekkel szemben, melyek az egyes gyülekezetek többségénél rokonszenvre, vagy képviselőre találnak? A demagógia forradalmi szelleme azért olyan bátor és megfélemezhetetlen, mert érzi, hogy a többségre támaszkodik. Pedig nekünk az anarchiát meg kell fékezni, különben feltétlenül elveszünk. Itt legelső sorban legalább azt kellene megcselekedni, hogy az egyházközségi közgyűléseket, hol az anarchia és demagógia romboló szelleme legáltalánosabban szokott megnyilvánulni, — jogkörének megszorítása által, — mint tárgyaló fórumokat megszüntetjük legalább addig, míg a kedélyek egészen lecsillapodnak és a forradalmi hul-

lámok elcsendesednek és az egyházkormányzás minden ügye a felelős presbiteriumra bízatik. Annak a fórumnak, hol az anyaszentegyház valódi érdekei iránt érzékkel nem viseltető felelőtlen elemek viszik a szót, hol virtuskodó és szereplésre vágyó szájhős ifjoncok buktatják meg a jó, igaz, törvényes és életbevágó érdekeket, terrorizálják a presbiteriumot és némítják el a jobb belátású komolyabb elemet, nem szabad tovább létjogosultsággal bírnia, ha nincs más mód, felelőtlen tagjainak megfékezésére.

Az erdélyi kanonoknak anyaszentegyházunk különállásáig érvényben volt fegyelmi rendelkezései a következők voltak: 1. Intés, pirongatás vagy dorgálás négy szemközt, súlyosabb esetekben a presbiterium előtt. 2. Eklézsiakövetés a presbiterium előtt. (A presbiteriumnak az eklézsiakövetést kimondó ítélete felsőbb jóváhagyást igényelt.) 3. Egyházi hivattaltól felfüggesztés vagy végleges elmozdítás. 4. Kirekesztés a templomból, helyesebben elzárás az úrasztalától bizonyos időre. 5. Kirekesztés az egyház kebeléből. A ma érvényben lévő zsinati törvény — kevésnek bizonyult — rendelkezései a következők: rosszalás, feddés, választás vagy választhatóság jogától legfennebb öt év tartamára való felfüggesztés a presbiteriumnak, mint egyházközségi bíróságnak ítélete alapján. Nagyon sok helyen máig alkalmazzák a rendzavarókkal, a presbiteri határozatokkal szemben az engedelmisséget megtagadókkal, vagy a közmunkát nem teljesítőekkel szemben a pénzbüntetést is. Erkölcsi természetű súlyosságokkal szembeni büntető alkalmazása semmi esetre sem engedhető meg, mert végzetes félreértésekre adhatna okot. Nézetem szerint a mai törvénykönyv fegyelmi rendelkezései az erdélyi kanon fegyelmi jogszabályaival kiegészítendőek. A külső fegyelmi eszközök visszaállításánál ezeken túlmenni semmi esetre sem lehet, sőt ezeknek a régi fenyítő eszközöknek a visszaállítása is nagy megfontolást igényel, mert ezeket a történelem fejlődő élete szüntette meg és itt a hátrafelé lépés veszedelmes is lehet. Nagyon is számolnunk kell azal, hogy a külső fenyítő eszközök ma felette kétélűek és visszahatók s nyomukban hit és valláserkölsi élet sohasem fakadt.

Anyaszentegyházunk külső életrendjének helyreállítása és megszilárdítása s az erkölcsi egyensúly stabilizálása bármennyire követelik a fegyelem külső fenyítő eszközeinek szigorubb alkalmazását, a történelem mélyebb megfigyelése és eddigi lelkipásztori tapasztalatom alapján mégis azt kell mondanom, hogy nekünk a fősúlyt a valláserkölsi nevelésre, a személyi öntudatos vallásos élet kiépítésére kell fektetnünk. A háború és forradalom szomorú és ha nehezen, későre is, de rendre gyógyuló következményei e téren fokozottabb tevékenységre serkentenek bennünket. A szorosabb értelemben vett erkölcsi bal-

lépésekkel és bukásokkal szemben, hol az elesett inkább áldozat, mint bűnös, a krisztusi irgalom és szeretet inkább gyógyít, mint a büntető ítélet vesszeje. Természetesen más elbírálás alá kell, hogy essenek a konok, megátalkodott és cégéres bűnösök. Itt a vasvessző teljes mértékben jogosult. Egyetlen legfőbb teendőnk a vallásos hit és az anyaszentegyház feltétlen tekintélyének, érvényrejutásának és a lelkek felett való uralmának helyreállítása kell hogy képezze. Tudom, hogy ide hosszabb idő megfeszített munkája szükséges, de a mai hullámvölgyből való kivezetésre más biztos utunk nincsen. Anyaszentegyházunkat a legutóbbi két század külső és belső nyomásai élet és lélek nélküli jogi szervezetté csontosították; neki ezt a mostani vihart kellett megérnie, hogy a romok felett Krisztus lelki templomává épüljön fel. Én bízni tudok a jövőben és hiszem, hogy a hullámok nem csapnak össze fejünk felett; hiszem, hogy mostani nyomoruságunk — történelmi tradíciókhoz híven — megint oda fog emelni a hit és az isteni igazság sziklapárkányára, honnan a viharok nem tudnak lesepenni, — de csak akkor, ha Krisztus evangéliumát győzelmessé tudjuk tenni. Pázmány Péter a halálból életre hívta az eltemetett katholicizmust. A mi diadalmas új életünk meg egyenesen a mohácsi sirből támadott. S ha mi a megfeneklett hajót nem tudjuk belőlről elindítani: ki kell a lelkek vitorláit feszíteni. Krisztus szelleme, az élet örökös megújulásának vihara bele fog csapni ezekben a vitorlába! Hogyha a múlt kényszerű mulasztásait pótolni tudtuk és az új élet evangéliumi hatalmát diadalra, egyeduralomra juttatnunk sikerült, mikor az élet megszeghetetlen és eleven krisztusi törvényét szívünkbe hordozzuk: igazán másodrendű kérdésekké válnak az evangélium szellemével ellenkező törvényszerű rendelkezések.

Az eddig elmondottakban főképp az egyháztagokat tartottam szem előtt, mert a fegyelem meghomlása mégis itt a nagyobb; a hivatali állásokat betöltőkkel szemben elegendőnek tartom a törvény eddigi rendelkezéseit, — csak éppen alkalmazni kell azokat. Az a fegyelem, melytől én eredményt remélek, a lelkipásztoron és segítő munkatársain; a presbiteriumon fordul meg elsősorban, csak a presbitereknek úgy kell felfogniuk és teljesíteniök hivatásukat és kötelességeiket, amint ezeket Kálvin presbiterei teljesítették.

Mikor Kálvint Genfből száműzték, az atyai szigort elviselni nem tudó gyülekezetben teljes felfordulás, anarchia ütötte fel fejét. Minden rend, fegyelem felborult, a rendetlenkedőkkel nem bírt senki. A gyülekezet, hogy végromlását elkerülje, visszahívta Kálvin Jánost. Ő a presbiterek segítségével aztán hamarosan rendet is teremtett.

Szerinte a presbiterek nem arra valók voltak, hogy költ-ségvetéseket szavazzanak meg s a gyülekezetnek csak külső anyagi dolgaival törődjenek, hanem ők a lelkipásztor segítői a gyülekezet erkölcsi életének felügyeletében. Az ő kötelességük az volt, hogy mindenkinek életét figyelemmel kísérik, barátságosan megintsék azokat, kik rendetlenül élnek. Súlyosabb esetekben a presbiterek a lelkéssel jöttek össze és együtt ítélkeztek. Azokat, kik Krisztus vallásával ellenkezőket hirdettek, vagy azzal ellenkezőleg éltek, eltiltották az úrasztalától, akik súlyosabb vétségeket, gonosztetteket követtek el: átadták a világi hatóságoknak. A diakonusoknak a betegek, özvegyek, árvák, szegények gondozása volt a kötelességük.¹

A presbiterium derekasan működött, lelkiismeretesen fogta fel hivatását, nem nézett el semmi bűnt, hanem szeretettel, tapintattal, hol négy szemközt, hol tanuk előtt feddett, intett, örködött.²

A presbiteriumnak ez a valódi kálvini eszménye anyaszentegyházunkban egészen elhomályosodott és egész működése ma alig terjed túl a közigazgatási és jogügyi kérdések külső keretein, pedig valódi hivatása a vallás-erkölcsi élet belső rendjének ápolása, építése és folytonos fejlesztése. Sőt a valódi hivatás tudata némelyik presbitériumnál annyira elveszett, hogy magát nem annyira az anyaszentegyház valódi érdekeinek örüül és törvényeinek képviselőjéül, végrehajtójául tekinti, mint azok képviselőjéül, kiket önző és szűkkeblű érdekeik és rövid látásuk ezekkel egyenesen szembe helyeztek és ezek ellen ellentállást fejtenek ki. Pedig ha akad olyan presbiter, ki az anyaszentegyházat romlásba dönteni akarókkal lelkének teljességével nem száll szembe, sőt velük egyet ért, méltatlanná vált a szent szolgálatra, mert annak árulójává lett.

A mai presbiterek feladata egészen olyan, mint aminő feladat előtt Kálvin presbiterei állottak. Vegyenek példát tőlük! Akadályozzuk meg közös, megfeszített munkával anyaszentegyházunk végromlását. Intsék a rendetlenkedőket, anyaszentegyházuk iránti kötelességeiket elhanyagolókat, a templomkerülőket és a szent ünnepeket megrontókat. Vallásos buzgó életükkel, templomba járásukkal, egész házuk népével együtt, mutassanak jó példát. Különösen az ifjúságnak ne engedjék meg, hogy a templomból elmaradjanak. Szabjanak határt az ifjúság szertelen mulatozásainak. örködjének, hogy táncok, fonók erkölcsüket meg ne ronghassák, kényszerítsék őket arra, hogy a nevelésük végett rendezett összejöveteleken részt vegyenek. Nagyon sok

¹ Forgács Gyula: Rövid emlékezés a nagy ref. évford. alkalmából. 1917. 36 l.

² U. o.

helyen nem lehetett vallásos összejöveleteket tartani, mert azokon senki sem vett részt. A presbiteriumok mutassanak e tekintetben is jó példát és buzdítsák, bírják rá az egyh. tagokat ezeken való megjelenésre. A lelkipásztori gondviselésnek csak úgy lehet sikere, áldása, ha ebben a munkában a presbiteriek egész szívvel részt vesznek, mint segítő munkatársak.

A lelkipásztorok és presbiteriek ezen munkája nélkül szigoríthatjuk a fegyelmi végzéseket, ismételhetjük azokat minduntalan, nem fogunk célt és eredményt elérni, mert a mi életünket injekciók alkalmazásával nem lehet megmenteni, hanem csakis az új élet erőteljes feltámasztásával.

Előadásomat a következő javaslatok benyújtásával fejezem be:

1. A zsinati törvényeknek az egyháztagok fegyelmezésére vonatkozó rendelkezései — bölcs és alapos megfontolással — egészíttessenek ki a korábbi erdélyi kanonoknak a mult század első felében még érvényben volt rendelkezéseivel.

2. Hogy a hivatalosak és egyháztagok teljesítik e kötelességeiket, illetve nem követtek-e el fegyelmezést igénylő vétséget: mindezeknek megállapítása végett a vizsgálati kérdőpontok módosítandók a jugoszláviai ref. egyház új vizsgálati kérdőpontjaihoz hasonló módon.

3. Anyaszentegyházunk külső és belső életrendjének kiépítésénél és megszilárdításánál a fősulyt a valláserkölcsi nevelésre kívánja fektetni. Ebben a munkában, főképp az ifjúság nevelésében, fegyelmezésében, túlzásba menő mulatozásainak korlátozásában a presbiteriumnak, illetve tagjainak segítségét igénybe veszi.

4. Propaganda indítandó avégett, hogy a presbiterium a lelkipásztori gondozásban és szószéken kívüli valláserkölcsi nevelés, fegyelemtartás munkájában intenzív részt vegyen. Ezen célból kívánatos, hogy a közelebbi egyházközségek lelkészei és presbiteri időközönként konferenciára gyűljenek össze, hol a presbiteriek valódi hivatásuk és feladataik felől oktatásban részesüljenek és a valláserkölcsi nevelés munkájának teendőit és feladatait, tervezetét megbeszélés alapján megállapítják, tapasztalataikról beszámolnak, egymásnak indításokat adnak. — A presbiteriumot rá kell nevelni valódi hivatásának tudatára és a helmissziói munkásság tényezőjévé kell tenni. **Illyés Géza.**

Egyházunk ifjúsági problémája.

Az alább következő sorok nem igénylik maguknak a teljeséget. A kidolgozás vázlatos és hézagos; sokhelyen talán lényeges korrekcióra van szükség. Egy azonban bizonyos: őszinte sorok akarnak lenni. Így látja a problémát egy munkás, aki az ifjúság között dolgozik. Arra, hogy gondolataimat nyilvánosságra hozzam, belső szükségérzet ösztönzött. Amikor megláttam a problémát a maga merő meztelenségében, mélységes fájdalmat éreztem. Nem „irodalmi cél“ vezet az írásban; az Élet sürgető kényszere alatt állok. Krisztus az Élet.

Az ifjúság problémáját szokták a jövődő, vagy az egyház megújulása szempontja alá állítani. Azt mondják: az ifjúság a jövődő. Olyan a jövődő, amilyen a jelen ifjúsága. Egy másik jelző: Teremtsük újjá a református egyházat ifjúságán keresztül.

En a kérdést örökkévaló szempont alá állítom. Függetlenül a jövődőtől és az egyház megújulásától áll az ifjúság problémája: a lelkek Istenhez vezetésének problémája. A probléma gyökere ez: Egyházunkra Isten rábizott 85.000 14 és 22 év közötti leányt és fiút, hogy ez a sereg az egyházon keresztül megismerje Őt és szabad szolgálatára oda adja magát. Ismeretlen előttünk az ifjúság állapota, egyházával való tényleges kapcsolata. Csak akkor tudjuk a problémát megoldani, azaz megmondani, mit kell az ifjúsággal tennünk, ha megismertük állapotát. Tehát elmondom, én milyennek látom az egyházunk ifjúságát; a probléma megoldásnak tartom-e azt, ahogy egyházunk ma megoldja a problémát és mi a probléma hitem szerinti teljes megoldása?

Mit kell tennünk, hogy egyházunk egész ifjúsága Isten uralma alá kerüljön?

I. Az ifjúság állapota.

1. *Statisztika.* Egyházunkhoz kerekszámban 500.000 ember tartozik. Az 1910. évi magyarországi népszámlálás adatai szerint az összlakosság 17%-a esik a 14 és 22 éves korhatár közé. Mivel más adataim és más megoldási kulcsom nem volt, ezen az alapon állítom: *egyházunkra 85.000 ifjú élet bízott.* Állításom körülbéli valószínűségét igazolja az a tény is, hogy az évi 9—10.000 konfirmándus 9 év alatt éppen ezt a számot adja.

Lakóhely szerint így oszlik meg az ifjúság:

- a) városi ifjúság 17.000
- b) falusi ifjúság 62.000
- c) regáti ifjúság 6.000

A regáti ifjúságot külön számítom, mert helyzete sok tekintetben egészen speciális, akár városon, akár falun él.

Foglalkozás szerinti megoszlás:

- a) főiskolás 600
- b) középiskolás 1500 (felső osztályos)
- c) iparos-kereskedő tanonc 6000
- d) ipari, kereskedelmi, irodai stb. munkával foglalkozó 7500
- e) cseléd, szolga 9000
- f) mezőgazdasággal foglalkozó 54.400
- c) regáti 6000.

Ezeket az adatokat legjobb meggyőződésem alapján hiányos adatokra támaszkodva következtetéssel állapítottam meg. Pontos hivatalos kimutatás nem állott rendelkezésemre.

Nemek szerinti megosztást nem vettem figyelembe. A probléma megoldásánál lényegesen nem jön az figyelembe, ha a lányok 50%-nál esetleg nagyobb részét adják az összifjúságnak.

2. *Ifjúságunk kapcsolata az egyházzal.* A kapcsolatot a szokásos gyülekezeti munka egyes munkaágai tükrében szemléljük. Ez a külső kapcsolat ha nem is fejezi ki teljesen az egyházzal való belső lelki kapcsolatot, mégis jellemzően mutat rá a tényleges kapcsolatra.

a) *Homilétikai istentiszteletek.* Egyházunkban a hat éven aluli gyermekeket leszámítva a híveknek átlag 20%-a jár templomba. Az általános vélemény az, hogy a mai modern, felvilágosodott ifjúság még ezt az arányszámot sem éri el. De ha elfogadjuk az ifjúság egyetemére nézve ezt az arányszámot, akkor is 17.000 ifjút lehet a 85.000-ból minden vasárnap a templomban látni. 68.000 leány és fiú marad vasárnaponkint templom nélkül. A templom látogató 17.000 sem mindig ugyanaz az 17.000 lélek. Kb. fele lehet állandó templom látogató mag, a többi rész változik. De egészen bizonyos, hogy a 68.000 léleknek tetemes része az, amelyik éveken át egyáltalán nem megy a templom felé, amelyik teljesen idegen az egyházzal szemben. Hálás szolgálat lenne valamelyik gyülekezetben egészen hű képet rajzolni erről a kérdésről. A teljesség kedvéért megemlítjük, hogy a református középiskoláinkba járó 800—900 ifjú az iskolai munkaidő alatt állandóan jár istentiszteletre.

b) A szokásos homilétikai istentisztelet látogatói körén belül van a híveknek az a csoportja, amelyik rendszeresen él *urvacsorával*. Egészen bizonyos, hogy az ifjúság tagjai közül kevesebben élnek urvacsorával, mint amennyien az istentiszteleteket látogat-

ják. Ez szomorú kép az egész egyházra nézve. A református középiskolába járó ifjak évente két alkalommal rendszeresen részesednek iskoláinkban urvacsorában.

c) *Vallásos estélyek, előadások, időnkénti összejövetelek* hatása a rendes templomlátogató körön túl terjed. Sajnos, még fent áll az a szomorú tünet, hogy a szavalással, ének- és zeneszámmal könnyített vallásos estély több lelket vonz a templomba, vagy iskolába, mint az istentisztelet.

d) *Vallástanítás.* Állami kereskedelmi iskolák két felső osztályába járó ifjainkon kívül az összes református középiskolások és az iparos-kereskedő tanulók jó nagy része rendszeres vallástanításban részesül.

e) *Konfirmáció.* Évente átlag 9000—10.000 ifjú részesül konfirmációi oktatásban, tesz vallást az *Élő Isten* és a gyülekezet előtt hitéről, fogadalmat arról, hogy Krisztusnak igaz katonája lesz, gyarapodik a keresztyén életben, olvassa a Szent írást és rendszeresen gyakorolja az istentiszteleteket s szóval, hű marad egyházához és az abban nyert elhívásához. Vallástétele és fogadalmatétele alapján évente 9000—10.000 ifjú lélekkel szaporodik a teljes korú, önálló egyháztagjaink száma.

Ezek azok az általánosan elfogadott, törvényesen bevett munkák, alkalmak, amelyekben keresztül az ifjúság bekapcsolódik az egyház életébe, amelyekben át kapcsolatba kerülhet Istennel. Az ifjúsági bibliaköri munka és iratterjesztés még nem általánosan elfogadott munkarend, ezek helyéről és szerepéről dolgozatom más helyén emlékezem meg.

3. A kapcsolat kritikája.

a) *Az istentiszteleti alkalmak.* Az istentisztelet a legerőteljesebb, legfontosabb alkalom az Istennel és az egyházzal való közösség megélésére és ápolására. Jelenleg az a helyzet, hogy az ifjúságnak csak 20%-a jár templomba. A templomlátogatás problémája addig nincs megoldva, amíg minden ref. ifjú nem jár rendszeresen templomba. Ha a probléma megoldódna, legtöbb nagyobb gyülekezetünkben maga az ifjúság megtöltené a templomot, tehát az összes lélekszám 50%-át kitevő felnőttek számára sok helyen új templomokat kellene építeni. Nehány olyan gyülekezetünk van, amelyekben ifjúsági istentiszteletet tartanak a református középiskolai istentiszteletek mellett. Az ifjúság majdnem egész tömege a felnőttekkel együtt jár istentiszteletre. Ebben óriási erő és áldás van, de csak abban az esetben, ha az istentiszteleten folyó igehirdetés az ifjúság kérdéseit érinti, ha a mai ifjúság kérdéseire adják az Ige feleletét. Érdemes lenne ebből a szempontból gyülekezeti igehirdetésünk anyagát alaposabb tanulmány tárgyává tenni. Itt csak annyit, hogy az ifjúság nagyobb számmal látogatná az istentiszteleteket azonnal, mihelyt az ott folyó

igehirdetés az ő kérdéseire közelebb jutna. A mai ifjúság más, mint a mai felnőttek ifjúsága volt. Ez a panasza a felnőtteknek. Ennek az új, válságok, bűnök között eltévelyedő ifjúságnak szóló igehirdetés-e a szokásos gyülekezeti igehirdetés? Az én felfogásom az, hogy *általában* nem. Lélektani szempontból másképp kell szólni a mai felnőttökhöz és a mai ifjúsághoz. Minden gyülekezetben szükség van ifjúsági istentiszteletekre, vagy legalább is az igehirdetőnek beszéde felépítésében, előadás módjában öntudatosan gondolnia kell az ifjúság tényleges állapotára és szükségére. A református középiskolák ifjúsági istentiszteleti nagyobbára kényszer hallgatóság számára rendezettek. Igazolja állításomat az a tény, hogy tanulók jó része a vakáció alatt kerüli a templomot. Tegyük fel, hogy az itt folyó igehirdetés az ifjúság lelkének ismerete alapján épül fel és tartalmilag fedi az Irás tanításait, de még ebben a legjobb esetben is fentállhat az az óriási hiány, hogy az ilyen ifjúsági istentiszteleten csak hallgatóság és nem gyülekezet vesz részt. Perselyes adakozás — szerény tudomásom szerint — nincs egyetlen ilyen istentiszteleten sem. Nincs az iskola ifjúsága úgy szervezve mint egy ifjúsági gyülekezet. Az iskoláknak még csak vallástanárai, és nem lelkipásztorai vannak. Ezt a hivatalos szóhasználatra értem. Ismerek vallástanárokat, akik szétágazó, gazdag lelkipásztori munkát végeznek a gondjaira bízott ifjú nyáj között.

b) Az *urvacsorával* való élés statisztikailag megdőbentően szomorú kép egész egyházunkra nézve. Itt nem lehet magát az urvacsora vételt kritika tárgyává tenni, de azt a szerény véleményt meg merjük kockáztatni, hogy az ifjúság nagy többsége nem tudja, mi az urvacsora? Nem nyer kellő előkészületet az élő Úr Krisztussal és a gyülekezettel való titkos, belső közösség megélésére. A komolyabb, tisztességesebb ifjak nagy gonddal készülnek urvacsorára, mások öntudatlan vágyakozással állanak a szent asztal köré. Kisértése az ifjúságnak, hogy vezeklést lásson az előkészítő hét tartásában. Ritka az a gyülekezet, ahol a hűbánati hét alatt az ifjúság is felmegy a templomba. Azt a legtöbb faluban tudja az ifjúság, hogy az urvacsoravétel napján nem szabad táncolni, a nagy héten csendesesen kell lenni, de a személyes mély készülletnek nem sok példáját lehet látni. Az iskolába járók jó része becsülethől, esetleg vallástanártól való félelemből vesz részt az urvacsorában.

c) A *vallásos estélyek, előadások, alkalmi összejövetelek* tartását áldott alkalmaknak tartom, ha azokon keresztül evangélizálás, keresztyén tanítás, egyházunk, nemzeti életünk egy-egy kérdésének megismertetése a főcél. Sokat adhatnak ilyen alkalmak az ifjúságnak is. Nem szabad annak a gondolatnak elhatalmasodnia, hogy az ifjúság „szerepel” ezeken az összejöveteleken. A so-

kat „szereplő” leányokat és fiúkat könnyen megtéveszti a világ lelke. Kedves szép dolog, ha „szolgálhatnak” az ifjak is egy-egy gyülekezeti estélyen, vagy ünnepélyen, de vigyázzunk, nehogy csak ebben merüljön ki az estélyek jelentősége az ifjúságra nézve.

d) *A vallástanítás kérdése* igényelné a leghosszabb kritikai megjegyzést. Ez a kérdés számomra jelenleg egyike a legtisztázatlanabbaknak. És sokan éreznek ebben velem egyet. A keresztyén tanításnak óriási jelentősége van a keresztyén egyház életében. Nagyon természetes, hogy az ifjúság ideje a legáldottabb alkalom arra, hogy az ember megismerje, fogalmi formákban magáévá tegye a vallás egész rendszerét. Kell vallástanítás. De nem elég a vallástanítás. Azért meddő és mélyebb nyomokat alig hagyó munka a vallástanítás, mert az ifjúság a vallással csupán mint tantárggyal találkozik. Azt hiszi nem is több az, legfeljebb még istentisztelet. A vallás pedig nem tantárgy és nemcsak istentisztelet. Ha az ifjúság a maga személyes életében meglátta, hogy Isten élő valóság ma is, ha belekapcsolódott az élő keresztyén közösség életébe, akkor azonnal életszükségévé válik a vallástanítás is és érdeklődéssel fogja kísérni azt. Fogja érdekelni, hogyan munkált Isten a Biblia, az egyháztörténet személyei, népei életén át, ha meglátta a ma is munkálkodó élő Istent. Ha megindult benne a személyes keresztyén élet, ösztönszerűleg fogja keresni kérdései fogalmi tisztázását és rendszerezését s így még az „unalmas” Heidelbergi Káté is életteljes könyv lesz számára s kellő vezetés mellett szívesen tanulja. A másik megjegyzésem az, hogy a vallástanítás nem öleli fel teljesen az egyházi élet állapotrajzát, kérdéseit. Református vallás tanításunkon keresztül nem ismeri meg kellőleg az ifjúság az egyházi életet. Vannak utalások ebben az irányban, de hitem szerint erre több gond fordítandó. Egyetemre felkerülő fiúknak sokszor halvány fogalmuk sincs az egyházi élet legelemibb kérdéseiről. De ez sem lenne elegendő. Ha intenzívebben helyezünk súlyt az egyházzal való tanításra, ennek a tanításnak nem szabad úgy folynia, hogy mögötte ne haladjon az ifjúság egyházi, közösségi élete. Minden kollegiumunk egy gyülekezeti. *Az egyházat a maga mozgalmassal, minden tagjának munkáját igénybevevő életében kell az ifjúság elé állítani és vele kapcsolatba hozni.* Ilyen kettős alátámasztás nélkül a vallástanítás problémája nincs megoldva.

c) *A konfirmáció.* Reformjáról rég óta beszélnek. Áldott reform, hogy a Heidelbergi Káté lesz maholnap mindenütt a konfirmáció káté. Áldott reform, hogy vannak már sokan a lelkipásztorok között, akik okt. 31-én, január elején már megkezdik a konfirmációi tanítást és alapos, gondos munkával folytatják. De az is igaz, hogy az elmúlt évben is, különösen fájdalmas ez nagy gyülekezetekben, sok helyen húsvétól áldozó csütörtökig tartott a konfirmációi tanítás. Az én felfogásom szerint maximum 30—

35-ös csoportokban legalább heti 3—4 órán át egy tanévet kell tartania nem a konfirmációi *tanításnak*, hanem *előkészítésnek*. Nem elég a tanítás az előkészületre. Miért? Azért mert a konfirmáció lényege szerint az öntudatos korban élő keresztyén ember életének legfontosabb pillanata, aktusa, a konfirmáció alkalmával öntudatosan Istennek adja magát az ifjú. Erre pedig csak tanítás nem készít elő. Ennél a kérdésnél hosszasabban időzöm, mert megdöbbenő erővel éltem át az itt fentforgó tájékozatlanságot. A konfirmáció a keresztesítés kiegészítése, beteljesítése, befejezése. „A konfirmációban a hitben nagykorúvá lett ifjú öntudatosan magára veszi a keresztségi fogadalmat.” (Heid. Káté 36. old. 1.) A keresztségi fogadalom elismerése, hogy a gyermek Istené. „A konfirmációban nyilvánosan hitvallást teszünk s felesküszünk a Krisztus zászlaja alá.” (Fenti helyről.) Tessék meggondolni az alkalom komolyságát!! Ha valami az Isten színe előtt folyik, akkor a konfirmáció ott folyik. Ha valamire készíteni kell az ifjúságot, akkor a konfirmációra kell! Ki mer az Úr nevében a Krisztus zászlaja alá az élő Isten és a gyülekezet színe előtt ifjakat felesketni, ha nem látja, hogy az az ifjú komolyan rákészült arra. Tizenhárom-tizenöt éves *gyermekeket* „bérmálni” lehet, de konfirmálni nem szabad. Erőtlenül aláhúdom, nem vesszük komolyan a konfirmációi előkészítést és fogadalom tételt. Hazug esküt veszünk be gyakran. „A konfirmált ifjú az anyaszentegyháznak önálló tagjává lesz, ki Isten kegyelméből maga munkálja tovább idvességét és Isten országa diadalát.” (Heid. Káté 36. old. 2.) Nem szabad a lelkipásztor vezetése alatt álló presbitériumnak konfirmáció alá bocsátani azokat, akikről nincsenek meggyőződve, hogy személyes meggyőződésük, életük és hitük. Konfirmációra nem bocsátható senki a Biblia alapos ismerete nélkül. Konfirmációra nem bocsátható az, aki jelét nem adta annak, hogy belépett a személyesen keresztyén életbe, tud önállóan is élni az Ige, az imádság, a szolgálat életet támasztó eszközeivel. Csak az konfirmálható, aki tudja mit jelent az Urénak lenni, neki szolgálni. Ha igaz lenne a konfirmációi fogadás egy-egy aránylag kis templom nagy gyülekezet templomának 5—6 év konfirmált seregével teljesen meg kellene telnie. Számítson ennek bárki utána. A konfirmáció tanítás alá, hogy a konfirmációi előkészítés igazi és komoly legyen, azok az alapok rakandók le, amelyekről a vallástanítás kritikájában szóltam. A konfirmáció után sem szabad az ifjúságot magára hagyni. Ha fogadalmat tettek, vegye számon annak megtartását a presbitérium. Általában igaz még az is, hogy az ifjúság többet vár a konfirmációtól, mint amennyit kap benne.

Összefoglalva az ifjúságnak egyházával való kapcsolatáról mondottakat, a végeredmény a következő: Az ifjúságnak kevés

százaléka él állandó szoros, élő kapcsolatban egyházával. Azokban a munkákban, amelyeket az egyház ifjúsága között végez, két fontos szempontra kell figyelni: a) ne csak magától független, tárgyi valóságot lásson az ifjúság a vallásban, hanem maga személyesen kapcsolódjon bele az Úrban való életbe; b) ne csak tanuljon az egyházzól, hanem annak munkájába szervesen iktatódjon bele. Egy szóval életté kell tenni a református vallást az ifjúság számára.

4. *Idegen hatások.* Világosan kell látnunk az ifjúság életét, úgy, amint az van. A tanulmány jelen szakasza legkevésbé sem igényli a teljességet. Az összes lelkipásztorok, nevelők együttes munkája adhatná ifjúságunk hű képét. Előttek így áll a kérdés, mi az, ami a legjobban lefoglalja a mai ifjúság lelkét? Hol tölti az idejét az a 68.000 ifjú, aki nem látogatja rendszeresen az Istentiszteleteket? Melyek azok az idegen, nem keresztyén, vagy keresztyénség által meg nem szentelt hatások, amelyek rabságában ifjúságunk él?

A városi ifjúság nagy többsége számára a mozi, színház, ponyvairódalom a legmagasabb szellemi táplálék a napilapok mellett. Hősiességet a sportban keres. A középiskolai ifjúság helyzete ennél az általános képnél Istennek hála sokkal jobb és örvendetesen haladó. Természetes a nem középiskolás ifjúság körében is van számos más példa, de ez elenyészően csekély ahhoz az óriási tömeghez képest, amelyikről fentebb szólottam. Számolnunk kell a kommunista és szociálista hatásra, amely iparos-kereskedő ifjúságunkat veszélyezteti.

A falusi ifjúság táncszennvedélye néhol megdöbhentő. Egyik faluban magával az ifjúsággal számítottam ki, hogy a minden vasárnap délutáni tánc alkalmával egy év alatt 250.000 leut költenek el. Ez egy szép felekezeti iskola felépítési költségeinek a felét képezi. Egyszerű kis községben még ma is telik a 30—40 főnyi ifjúságnak 50—60.000 leu táncra. Ott is, ahol csak néha van tánc, egy-egy este 15—18.000 leuba kerül. Ezeket a számokat mind falvakban számítottam ki az ifjúsággal együtt. Mikor fog az ifjúság olyan hatás alá kerülni, hogy ezekkel a pénzekkel ifjúsági házat, könyvtárt, olvasó- és játékszobát rendezzen be? Isten a pénzt megadta, csak más célra fordítják azt. Az alkoholizmus pusztításaira csak utalok. Nem mulaszthatom el, hogy fel ne hívjam a figyelmet arra a veszedelemre, ami a házasságok körül fennáll falun. Nem keveredik a kisebb falvak vére. Egymással házasodnak össze a rokonok. Van olyan falu, ahol mindenki rokon egymással. Néhol megdöbbenve konstatáltam a vasárnapi iskolás gyermekek korlátolt szellemi képességeit. Sok esetben abban találtuk meg ennek a magyarázatát, hogy a faluba más faluból emberemlékezet óta nem hoztak fiatal asszonyt. Teljesen ismeretlen a falusi ifjúság szemérmesen

elrejtett nemi élete. Vannak falvakban tisztességes külsejű, jámbor emberek, akik vérbajjal vannak fertőzve. Körülbelül ötven faluban fordultam meg eddig. Ezek közül kettőről biztosan tudom, hogy a lakosság nagy százalékban vérbajtól fertőzött.

Haugsúlyozva emelem ki, hogy a kb. 9000 várososn szolgáló falusi leány és fiú sorsát. A faluba alig megy vissza áldás ezeken a lelkeken keresztül, de áldott állapotban, vagy még ennél is rosszabb állapotban annál több leány érkezik haza. A városi élet raffinaltsága, fényűzése, mesterkéltége szörnyű rombolást visz véghez ezeken a lelkeken keresztül a falvakon. Ki törődik a faluról városra került cselédek, szolgák *speciális* gondozásával? Szegények uraik és úrnőik testvérietlensége miatt el vannak zárva a vasárnap délelőtti istentisztelet látogatásától. Milyen öröm, hogy vannak keresztyén háziasszonyok, akik templomba küldik vasárnap délelőtt a cselédeiket. A vasárnap délután szabadságára a hetet nehéz munkában eltöltő cselédeknek szükségük van. Tudok városi, gyülekezetről, ahol az ott szolgáló cselédek *minimális százalékával* speciálisan is foglalkoznak.

Megemlítem az iparos-kereskedő tanulóként városra került falusi ifjak sorsát is. A nehéz gazdasági viszonyok és a nehéz elhelyezkedési lehetőségek miatt ma aránylag kevés falusi fiú kerül középiskolába. Így a jobb falusi fiúanyag ipari pályák felé orientálódik. Sokszor néztem szembe ilyen fiúkkal. Az első városi év elején még láttam arcukon édesanyjuk csókjának nyomát, üde tisztaság csillogott szemükben, vágytak löbök lenni. Kéthárom éves városi élet egészen kicsérlette ezeket a szemeket.

A regáti ifjúság helyzete a legszomorúbb. Egyéni ismereteim ezen a téren a legminimálisabbak. A más helyen fentálló kísértések itt hatványozott formában jelennek meg, párosulva a fajtól való teljes lelki elszakadás veszélyével.

Az egyetemes romlottság, az általános erkölcsi megítélés mértékének súlyedése felmérhetetlen károkat okoz ifjúságunk lelkében.

Tisztán a keresztyén munka szempontjából is súlyos károkkal jár az egész mai iskolai nevelés. Az állami iskolákba járó gyermekek jórésze nem tanul meg magyarul írni és olvasni. Eddig a konfirmációi oktatásnál látta meg ezt sok lelkipásztor. Ajánlatos lenne minden gyülekezetből erről a kérdésről a központba jelentést küldeni. Nem lehet a kátét megtanítani, mert nem tud olvasni a konfirmándus. Egy Kolozsvár melletti lelkipásztor mondotta, idei 25 konfirmándusa közül 11 nem tud olvasni. Ha utána néznék, sok hasonló adatot sorolhatnék fel. Én csak figyelmeztetek. Kezdünk oda jutni, ahol a misszionáriusok vannak, először írni és olvasni kell tanítanom, hogy az Évangéliummal a szívekhez érjek. Hitem szerint ez a veszély megdől-

bentőbb, mintsem gondolnánk. A mi református lelki világunk vallásunk természetéből folyólag a történelem tanúsága szerint is szoros kapcsolatban állott nemzeti életünkkel. Ma öntudatos magyar nevelés nincs Romániában. A fajok Isten akaratából vannak. Isten ellen vétkeznek, aki egy-egy fajt megfoszt a maga történelmének, nemzeti kulturájának kincseitől. Nekünk Isten adta kötelességünk követelni a magyar nemzeti kincsek taníthatása jogának elismerését. Nemzeti múltját Istennek nemzete életében adott javait nem ismerő ifjúság között végzett keresztyén munka nem teljes. *Egyházunkra magyar ifjúság van bízva.* A magyar mivolta meghatározza életét. A keresztyén munka szempontjából is. Veszedelmes állapot, ha az ifjúság alig talál alkalmat magyar tudata megerősítésére és ébrentartására.

II. Teendők.

1. *A legelső teendő mindenek előtt: az ifjúság megismerése.* Magam szégyenlem magamat, hogy mint speciális ifjúsági munkás milyen kevésbé ismerem ifjúságunkat. Mindenik lelkipásztor alkossa meg gyülekezete ifjúságának képét. Minden vonatkozásban lássuk az ifjúság életét. Ha nem ismerjük azokat, akik között dolgozunk, munkánk hiábavaló vagdalkozás. Egészséges munkamódszerek és programmok csak az ifjúság ismerete alapján szülehetnek. Addig az ifjúság gondozásának felelőssége sem hatalmasodhatik el felettem, amíg nem ismerem az ifjúság szörnyű magámaradottságát, Isten nélkül valóságát. Igazi résztvevő, szolgáló szeretetre csak az ismerés indít. Az ismerés másik útja az ifjúság kérdéseinek állapotának elvi tisztázása. Nem elég megismernem az ifjúságot, ahogy van, kell ismernem elvileg és irodalmilag is a kérdést. Tudományos ifjúsági lélektan, testtan, szociológia stb. ismerete fontos. Tanulmányoznom kell más népek és egyházak ifjúságának életét.

2. *Az egész ifjúságot Isten Igéje állandó, rendszeres hatása alá kell vonnunk az éppen alkalmas módszerek segítségével.* Isten ítélete van addig egyházunk felett, míg egy ifjú is van, akithez nem szólhat ő az ígében keresztyül. Erre azt mondjuk, ott a templom, jöjjön oda az ifjú és ott hallhatja az Igét. De mit csináljak, ha éppen az a baj, hogy nem jön a templomba? Hogyan tudjuk oda vonni? Itt a missziói parancs adja a megoldást: menjetek hozzájuk! Keressük fel az ifjakat, ha kell személyszerint. A templomot nem látogató ifjúság között sok kiválasztott lélek van. Miért nem ébredtek ezek kiválasztottságuk tudatára? Ha mi nem hirdettük nekik az Igét, akkor ez az oka. Egyházunk ma élő munkás tagjai előtt áll a feladat: *misszionálni az ifjúságot!* Speciális alkalmakra összegyűjteni, hogy megismerjük az egyháztól való idegenkedésük okait és megmutassuk az Ige út-

ját. Addig zörgetni, keresni, amíg egy lélek sínes, aki komolyan ne hallotta volna a hívást az Úr követésére.

3. *A vallástanítás és konfirmáció megalapozása és elmélyítése úgy, amint az kifejtettük.* Itt áldott segítség a vasárnapi iskolai munka tovább folytatása az ifjúsági bibliakörben. Majdnem meddő a vasárnapi iskolai munka, amelyik nem folytatódik ifj. bibliaköri munkában.

4. *Teljes négyes program* (lásd dr. Imre Lajos: Vezető könyve) *alapján álló keresztyén ifjúsági munka megindítására belső lelki kényszer hatása alatt.* Ez a keresztyén ifjúsági munka az ifjúság ismeretén épül fel. Az ifjú egész életét az Isten Igéje hatása alá akarja állítani. Speciálisan ifjúságnak szóló munka: A személyes élő keresztyén élet ebben a munkában sok fiúban és leányban felébredt és munkába állott. Tények igazolják, hogy igazi keresztyén közösségi élet alakult ki ebben a munkában nemcsak egyes gyülekezetek ifjúságának körén belül, hanem különböző gyülekezetek ifjúsága között is. Ez a munka nem akarja kiszorítani az ismertetett szokásos munkaalkalmakat, hanem azok alá élő alapot akar helyezni. Ahol eleven bibliaköri élet van, ott az ifjúság jobban látogatja a templomot, többen vesznek úrvacsorát, elevenebb a vallástan iránti érdeklődés és mélyebb a konfirmáció. A bibliakörök által szolgálatkész egyházi munkásokat nyert sok gyülekezet. Az ifjúsági bibliakör által rá ébred az ifjúság arra a gondolatra, hogy maga *misszionálja önmagát.* Ennek óriási jelentősége van. Egy ifjú bizonyoságtételnek sokszor nagyobb hatása van a másik ifjú előtt, mint a legragyogóbb szónok beszédének. Az ifjúsági bibliaköri munkán át meglát-szott az is, hogy áldoz az ifjúság ezért a misszióért. A fiúk sáfársági mozgalma már fedezi a szokásos évi két nagy konferencia 10.000—10.000 lejes segélyét és az adminisztrációs kiadásokat. Az ifjúsági munka 8—10 éves folyása alatt sok egészséges jelét adta Isten annak, hogy ezen a munkán át felébredt az ifjúság személyes keresztyén élete és az ifjúság belső lelki kapcsolatba kerül az egyházzal, mint élő munkaközösséggel.

Ennek az ifjúsági munkának szolgálatában áll, de hatásában annak körén túlterjed az Ifjú Erdély c. ifj. keresztyén lap és az irat terjesztésének, az Élő Könyvek kiadása és terjesztése általi munkája.

Statisztikailag nézve az ifj. bibliaköri munka képe a következő: 1929. évben hivatalos nyilvántartásban szerepelt 74 fiúbibliakör 881 taggal és 43 leánybibliakör kb. 500 taggal. A fiúbibliakörök közül 9 főiskolás 150 taggal, és 35 középiskolás 396 taggal, 9 iparos-kereskedő 143 taggal, 14 földmives 110 taggal, 7 vegyes 82 taggal. A 85.000 ifjúból 1300 áll a bibliakörök állandó hatása alatt és talál alkalmat mélyebb keresztyén egyházi

élet élésére. Az Ifjú Erdély kb. 4000 ifjú között szolgálja az ifjúsági munka eszméjét. Ez a szám megdöbbentő kevés és roppant meddő és hiábavaló szélmalomharc az egész ifjúsági munka. ha ez a helyzet, *emberi szemekkel* nézve a dolgot. Én Isten akaratában reménykedvén, ebben a munkában egy fejlődésképes magot látok. Ez a mag megnövekedik. Aki keresztyén szemmel nézi az ifjúsági munkát, sok fogyatékoságot, visszaesést, bűnt láthat abban. Ez természetes is. De aki így nézi, az biztatást nyer és részese lesz egy áldott munkának. Az ifjúsági bibliaköri munkával szemben fennáll a vád, hogy az ifjúság kevés százalékához férközik hozzá. Ez igaz. De nem is tudánk a mai viszonyok között több lélekkel foglalkozni. Isten növeli a munkát olyan mértékben, amilyen mértékben támadnak ifjúságáért tusakodó lelkek. Ránk egy tartozik, ha indít a Lélek, kezdjük meg ezt a munkát. *Ne szünjünk meg állandóan hívogatni egész ifjúságunkat ebbe a munkába.* A ránbizottak között teljes hűséggel és szolgálatkész testvéri szívvel álljunk meg. Az ifjúsági bibliakör megindítása nem megoldása egyházunk ifjúsága problémájának. De ma az ifj. bibliakörök munkamódszere nélkül ez a probléma megoldhatatlan. *Vallásitanításunk, konfirmációi előkészítésünk elmélyítését, ifjúságunk dolgozó, munkás gyülekezeti tagokká nevelését ma már más munkakörben nem látom megoldhatónak.* Az ifjúsági bibliaköri munka ma életkérdés.

4. *A véleményem szerint fontos teendők az ifjúságért való keresztyén harc háttérjének, hátvédjének, hadtápjának megszervezése.* Itt elsősorban a szülőkre gondolok. Meg kell tanítanunk a szülőket a keresztyén nevelés alapelemeire. Még nem olvastam speciálisan ebből a célból írott keresztyén könyvet. Ilyenszerű tanítást is ritkán tartunk. Szükségesnek látnám egy olyan kis könyv megírását és terjesztését, melyből a szülő meglátná a keresztyén családi nevelés alapelemeit. Gyülekezeteinkben évente pár alkalommal értekezletek lennének tartandók. Tudok falvakat, ahol maguk a szülők akadályozói a komoly ifjúsági munkának. Az összes keresztyén munkák egyházi, közösségi természetüknél fogva kölcsönösen hatnak egymásra. Minden lélekre kiterjedő. az összes szükséges irányban haladó gyülekezeti munka áldott hatású lesz az ifjúságra nézve is.

Az orvos szemével néztem, az orvos szavával szólottam. Így látom ifjúságunk problémáját.

László Dezső.

Hogyan készüljek lekipásztori pályámra.

— Theologus konferencián tartott előadás. —

Erre a kérdésre adandó felelet a lekipásztori hivatás formális elve. Ismernem kell először e hivatás tartalmi elvét, azaz tudnom kell először: mi akarok lenni, hogy meg tudjak felelni arra a kérdésre, hogyan akarok és tudok azzá lenni, amivé lennem kell.

Mit jelent lekipásztornak lenni? A nekem kiadott kérdés fogalmazásában mintha egy lényegi meghatározó jegye volna elmondva. Az van ugyanis állítva benne, hogy a lekipásztorság egy pálya. Amikor ezt mondtam a lekipásztorságról, ezzel el is lényegtelenítettem, feleslegessé tettem, létalapjától fosztottam meg. Olyanná tettem, mint az a királyt, akinek elvettem országát és koronáját. Vajjon király-e az még?!

Gondoljuk végig, mit jelent ez a meghatározás, hogy a lekipásztorság: pálya! Valami olyant, amiből sok van. Semmi különlegest. Magyarán: *Magyarán: titokzatlan. Mindössze* egy pályát a pályák végtelen sorában. Azokhoz minden hasonlatost, velük egyenlő természetűt, egyenő célzatút, az egyén hajlamai, diszpozíciói, képzelt vagy tényleges tehetségei, képességei szerint igazodó, egymástól sokszor csak árnyalatokban különböző valamiket: nevezzük megélhetési lehetőségeknek. Minden pálya végső lényegét, célját tekintve, egy szempont, egy gyűjtőfogalom alá vonható: megélhetés. Minden pálya. — hogy úgy mondjam szubjektíve van motivizálva, azaz érettem van, azért van, mert én vagyok, hogy én legyenek. Én vagyok az oka. Egyetemes jellemvonásuk univerzális meghatározó jegyük: mindannyian egocentrikusok. Készüljön valaki filozófusnak, népboldogítóknak, társadalmi reformernek, szociálista néptribunnak, vagy akármi egyéheknek és legyen pályafutása, gondolat- és érzésvilága a legideálisabb vonástól áthatva, mégis egocentrikus. A tudós önmagát élvezzi az ő tudományában, a szociálista vezérnek legtöbbször amit akarhat: a dicsőség. Alapos utángondolás után ki lehetne mutatni, hogy végső értelmezésökben önzetlenségük önzés, önfeláldozásuk hiúság, mártíromságuk legfennebb dicsőség.

Önzésből önzetlen, aki önmagáért mindent megtesz, még önzetlen is tud lenni, még önnön maga másokért elszenvedett

halála által is önmaga továbbélését (emlékezésben stb.? szociálista halotti beszédek) akarja szolgálni. Az önzetlenség is lehet megélhetés és pedig sokszor igen szépen jövedelmező megélhetés.

Ha valakinek az önzetlenség az eszménye, ideálja, mégis csak *magát akarja* mondjuk egy szép, de földi formában, az önzetlenség formájában.

Mindenki kérelmelhetlenül beleesik az *önzetlenség önzésébe*, ha önzetlensége nem rajta kívül van alapozva, nem Istenben van fundálva. Mert az önzetlenség nem lehet cél, csak eszköz, mint ahogy a halál sem cél, csak eszköze, kapuja az örökkévalóságnak. A cél: Isten dicsősége. És az önzetlenség csak akkor nem önzés, ha Isten dicsőségéért van. Minden más önzetlenség keresztény szempontról pogányság; sokszor nagyon rejtett, finom, tudattalan pogányság; a látás vaksága. A bűn gyermeke magától nem gondolhat mást és nagyobbat, mint önmaga.

Minden pálya természetéből az következik, hogy jutalmat kér, meg fizetést akar. Az nem változtat a helyzeten, legfennebb szépítőflastrom, ha megelégszik csupán lelki jutalmazásokkal, amilyen a hála, tisztelet, tekintély stb. stb. Minden pálya, még a legideálisabb is, önmagunk szolgálata. Egy pálya pedig akkor észszerű, rentabilis, ha én minél több lehetek általa és benne, ha számomra minél nagyszerűbb kibontakozási lehetőség. Ez a *Több-én*, ez a növekedő, kibontakozó „Én“ a színek végtelen változatából tevődhetik össze: Érvényesülés, hírnév, tekintély, dicsőség, siker, rang, vagyon, összeköttetés stb. stb.

Ha én ilyen gondolatokkal készülök lelkipásztornak, én vagyok a világ legszánalmasabb spekulánsa, legszerencsétlenebb börzejátékosa.

„Aki utánam akar jönni, tagadja meg magát.“ A lelkipásztorságot az különbözteti meg minden más pályától, hogy nem földi a végcélja. Még az ideális, eszményi családi élet sem célja, még az sem, amelyik mintaképe a gyülekezetnek. Ha csak ennyi a céltom, én vagyok a világ legboldogabb embere. Az én önzésem a legveszedelmesebb, mert a legrejtettebb: magam sem látom. Önboldogítás. Magamat élvezem a családban. Én hálványimádó lettem. Isten helyett a családot ültetem trónra.

A lelkipásztorság a legnagyobb paradoxon: két teljesen ellentétes dolgot lehet egyszerre róla állítani (evangéliumi mennyei és földi szemmel nézve). A legértelmesebb és a legértelmetlenebb, a legszebb és legmegvetettebb, a legnyugalmasabb és a legnyughatatlanabb, a legmunkásabb és a legmunkátlanabb életlehetőség. A lelkipásztorság legtalálhatóbb jellemzésére talán azt mondhatnám: *Ésszel esztelenül szolgálni*. (Ez különben fennáll minden ker. emberre nézve is). Milyen esztelen dolog az ellenség-szeretése, önmagunk felmagasztalását, önmagunk elvesztésében önmagunk meg-

találását keresni. Szeretni egy népet, amelyik sokszor egyáltalán nem szeretetreméltó, sőt gáncsol, megvet, szeretni mégis valami titokzatos, érthetetlen benső erőnél fogva, szeretni a szeretetért, csak azért, mert az a természetem, nem tehetek másként. Szent bolondnak lenni. Szolgálatomnak ne legyen, ne lehessen bére, jutalma, feltétele; megbocsátásomnak korlátja, kötöttsége, türelmemnek határa. Az én szeretetemnek, szolgálatomnak, türelmemnek oka rajtam kívül legyen, ne tőlem függjön: Istenben fundált és azért érthetetlen a világnak: *Hittem, azért szóltam, azért szerettem, azért szolgáltam.* Ez a lelkipásztorság mottója. A lelkipásztorságot az különbözteti meg minden pályától, teszi különlegessé, mássá, páratlan ehivatássá (az adja a kvalitatív differenciát), hogy oka, értelme, magyarázója, célja: Isten. A lelkipásztorság nem érettem van, hanem én vagyok a lelkipásztorságért. A lelkipásztorság önmagán túl utal. A lelkipásztori hivatás az általános pályák értelmében nem pálya. Aki józan meggondolásból, észszerűségből, emberi okoskodásból, számításból, megy annak, az a világ legboldogtalanabb lelke. Lelkipásztornak menni a világ, a pályák általános értelmezése, célja szerint merő értelmellenség, Mert a lelkipásztorság tagadását, negációját jelenti mindannak, amit előbb a pályák lényegéről elmondottunk. Lelkipásztorság nem az „Én“ a test-szellemi embernek minél nagyszerűbb kibontakozási lehetősége, nem jelenti a külső emberem diadalát, sőt éppen az „Én“ ellenére, dacára van mindannak, ami az Ént alkotja, dacára a bűnnek, az észnek, józan megfontolásnak. Gondolkozásból még senki sem lett lelkipásztor.

Hittem, azért szóltam. A hit pedig Isten ajándéka. Miért jöttél ide?! Ki hívott Téged? A reggeli bibliórán Jeremiásnál olvashattuk (Jer. 1.) Nem Ti választottatok engemet, én választottalak Titeket. Minden más pályán az első lépés a mienk (ha t. i. nem helyezük a hitnek, a predestinációnak szempontja s akkor már lelkipásztorság az a pálya: egyet, paps. elve); mi teremjük, választjuk azt a pályát magunknak. Lelkipásztorságunkat (akár tudjuk most, akár nem) Isten indítja be, ő hív el (ő adott némelyeket... pásztorokul és tanítókul: a szentek tökéletesítése céljából szolgálat munkájára, a Krisztus testének építésére. Míg eljutunk mindnyájan az Isten fiában való hitnek és az ő megismerésének egységére (Ef. 411—14.) Lelkipásztornak lenni annyi, mint kiválasztottnak, ehivatottnak. Isten által megszólítottak lenni. Nem a theológia és nem is a professzorok szólfának meg Tégedet. Minden theologia, amelyik azt az igényt támasztja, hogy keresztyén hitre tanítsa az embereket, lehetlenségre vállalkozik. Mert a hit vagy az Isten lelkének a dolga és akkor nem lehet azt felvilágosításokkal és tételekkel tanítani vagy pedig egy geniális szellem sitemája és akkor meg kell

szünnünk úgy nyújtani az evangéliumot az embereknek, mint az életnek kenyerét.

Minden elgondolásainkat Kálvin foglalja össze legfrappánsabban, amikor azt mondja (IV. k. I. fej. 5. p. 30, 10.), mert a sok kitűnő adomány között, melyekkel Isten az emberi nemet felékesítette, egyedül álló az a kiváltság, hogy méltónak tartja megszentelni a maga számára az emberek száját és nyelvét, hogy azokon az ő szava hangozzék.

Micsoda páratlan elhivatás, felmagasztaltság, amikor azt mondja Jézus: „Aki titeket hallgat, engem hallgat és aki titeket megvet, engem vet meg; és aki engem vet meg, azt veti meg, aki elküldött engemet.” (Luk. 10₁₈.) Mikor lesz az, hogy aki minket hallgat, valóban a Krisztust hallja? Mikor fog a mi ajkainkon valóban a Krisztus hangozni? Ez a mi lelkipásztori előkészületünknek és általában életünknek döntő kérdése. *Ha mi valóban a Krisztust hallgatjuk.* Mert a hit hallásból vagyon, a hallás pedig Isten igéje által. A valóságos élő Istenről csak a kijelentés alapján beszélhetünk, az ő kijelentése pedig involválja az ő Háromságát is. *A Szentháromságon kívül nincs értelme és valósága Istennek sem.* Ez a kálvini reformáció karakterisztikuma. Refomátus lelkipásztori elhivatottságom tudatára jutni annyi, mint a Szentháromság Istent a maga igaz valóságában és való igazságában az ő kijelentéséből megismerni. Isten indirekte jelenti ki magát nekem, indirekte szól a bizonyoságtevők fellegén keresztül. Istennek direkte való megszólítását nem bírnám el. (Mózes leesik arccal az Úr színe előtt). Klasszikusan mondja Barth: „Istennek az ő megközelíthetetlen éniségét az emberi megközelíthető éniség fátylával kellett befednie, hogy őt mint hozzánk hasonlót megragadhassuk. Az Isten az ő istenségében csak mint ember szólhat az emberhez, mert a beszéd, közlés, megértés csak embertől emberhez lehetséges.”

Isten tehát mindent megtesz, hogy alkalmas emberi módon megismertesse magát első sorban velünk lelkipásztorokkal, lelkipásztorságra előkészülőkkel. Mi az mégis, ami olyan nehézé teszi az ő megismerését, ami (sokszor) elzár tőle. Az a katasztrófális helyzet, amit bűnnek nevezünk, ami az ember egyetemes meghatározó jegye, az a rettentő szakadék, ami elválaszt tőle. A bűnt éppen az teszi katasztrófálissá, hogy nem tudunk, nem akarunk tudni róla. A paradicsomi esetben benne van a bűn örök pszichológiája. Sic ut deus eritis. Merjetez Istené lenni, olyanná lenni, mint az Isten. Az ember, aki meg akar isteniülni. Az ember, aki a maga értelmét nem az Isten szava elvevésére, megértésére, de félreértésére használja fel. A maga értelmével akarja helyettesíteni az Isten szavát. Ez az értelmünknek önmagával való visszaélése. Nem tudomásul venni, de tudni akar, job-

ban tudni, mint maga Isten. A bűnben az a végzetes, hogy a legjobbat véli tenni és a legkatasztrófálisabban legrosszabbat mivel. Nem tud különböztetni az Isten szava és a Sátán szava között, Isten szavának a Sátán szavát játsza ki. A kísértés azért veszedelmes, mert a Sátán nem mondja, hogy Isten nem jó, sőt: a legjobb; miért nem lesztek Ti is azzá. Ez a rászédítés. Az örök hazugság. Ennek kell lelepleznie minden emberi életben, elsősorban a lelkipásztornak készülő életében.

De hogyan, a magunk erejéből?! Semmiképpen nem. Sőt magunk ellenére. Isten az, aki segít. Minden belőle indul ki. De csak, aki keres, az talál, csak a zörgetőnek nyitják az ajtó. Nekünk azért keresnünk kell, imádkoznunk, viaskodnunk kell, kemény tusát folytatni, kérni, hogy Isten az ő Szentlelke által világosítsa meg minket. Bizonyos keresztyén optimizmus kell eltöltsön minket abban a tekintetben, hogy Isten végeredményben mégis csak elnémitja bennünk a Sátán szavát. De ennek feltétele: Hallgatni, sokat hallgatni, igazán rendszeresen hallgatni, mi mond Ő, megérteni, de igazán megérteni, mit akar Ő. Üres edénnyé válni az isteni tartalom számára, korrálatlanul érvényesülni engedni azt, amit az Isten mond.

A lelkipásztorságra való előkészítés lényege egyszerűen utánna mondása annak, mit az isteni igazság előre mond. Találoan mondja Brunner: Miközben az ember — akármennyire is esetlenül — utánnabetűzi az isteni szót, belebetűzi magát a hitbe.

A biblia emberi szavaiból mint Istennek hozzánk alkalmazott kifejezési eszközeiből kivenni, kiérezni, kiérteni az isteni szót, nemcsak: de rezonálni, visszahangoztatni, transparensként visszasugározatni minél tisztábban, elegyítetlenebbül: egyszerűen kifejezve: bibliatanulmányozás a lelkipásztorságra való előkészület alfája és omegája.

Isten, ahogy önmagát megismerteti velünk, úgy ismerteti meg önmagunkat is önönmagunkkal, a magunk igazi mivoltát, így leplez le bennünket saját magunk előtt.

Ez elvi alapozás után úgy gondolom nem kell nekem külön beszélnem: az imádság értelméről, a naponkénti rendszeres esendes órák, tehát a napi bűnbánat tartásáról, módszereiről a theologus életben való szerepéről és jelentőségéről, bibliakörökben való részvételről stb. stb. Úgy gondolom, ezek a hozzászólások rendjén ki fognak domborodni.

Aldott alkalmak ezek az én személyes életem döntő kérdéseinek felvetődésére, a magunkkal való számvetésnek igazi lehetőségei.

Ilyen, hogy csak egyet említsek: az alkoholkérdés. A bibliából nem lehet kifejezetten az abstinenciára következtetni. Elítéli

a részszéget, mérséklere int. Az én személyes életem szempontjából a mértékkel való élés lehet adiaforon, bár itt *minden mérték mértéken felüliség, tehát mértéktelenség*, mégis a gyülekezet szempontjából még a mértékkel való élés is bűn, mert éppen ez lehet és lesz is *rendesen hűveim mértéktelenségének szankciója*. Ezt látom én a pásztori élet egyik legnagyobb nyavalyájának.

Most rátérhetünk bibliai tanulmányozásunk tudományos művelési lehetőségeire, illetve lelkipásztorságra való előkészületem a theol. tudományokkal kapcsolatban. Erre a mezőre már az előbbiekben lépten-nyomon átsíklottunk, minthogy mást nem is tehettünk, mivel a biblia tanulmányozást tudományos és nem tudományos részre osztani abszurdum volna. Hogy mégis itt külön részben tárgyalunk róla, annak az az oka, hogy így véljük könnyebben eloszlanni azt az esetleges félreértést, mintha a theol. tanfolyam alatti lelkipásztorságra való előkészülés tudományos fegyverzetnek felölélése volna csupán.

Objektív, semleges, tisztára tudományos theologia tulajdonképpen lehetetlenség. Minden igazi theologia, amelyik hivatása tudatában áll, a hit szenvedélyéből született. Mindig személyes küzdelem, azért, mert személyes hitvallomás is. Minden theologia azért van, amiért a csendes óra vagy bibliakör: az emberi szavakból kivenni, kiérteni Istennek isteni szavát. Másképpen úgymondhatjuk: a theologia a tiszta tan megismeréséért és megállapításáért van. Nem öncélú a theologiai tudomány, nem magáért a tudományért van, nem a tudományos érdekek és indokok játszik a döntő szerepét. Az öncélú theol. tudományosság csak Strauss-hoz és Zoványi-hoz vezethet, a bibliát mythoszok gyűjteményévé degradálja, a történeti — individuális kritika közprédájává teszi. Az öncélú tudományért, öncélú tudományból írhatta Zoványi: „Az újszövetség... elbeszélései nélkülülzik a hitelesség legelemibb kritériumát... semmi ok sincs rá, hogy a keresztyénség létalapjának, közkincsének, sinequanonjának tekintessenek...”

Nem a tudományosság a cél a theológiában, hanem ennél sokkal több, egészen más: Isten dicsősége.

A theologia sohasem kész, éppen úgy mintahogy a hit sem kész: a hit mindig jelen jövőendő. Der Glaube ist immer im Werden. A theológiának nincsenek lezárt, befejezett, egyszersmindenkorra szóló végeredményei, mert mindig a jelenlegi emberrel van a maga kifejlődésében dolga, azokhoz a gondolkozásbeli formákhoz kell, hogy alkalmazkodjék, amelyekben a ma emberének mindig ugyanaz az önbiztosítottága fejeződik ki. Azért minden időben a theológiának másként kell kinéznie, dacára annak, hogy végeredményben mindig ugyanazon problémákkal és ugyanazon igazsággal van dolga.

Egy befejezett theologia második evangelium volna, kellene hogy legyen. Ha nincs befejezett theologia, akkor nincs befejezett lelkipásztor. Mert rész szerint van bennünk az ismeret, mert mintegy tükör által látunk. A jó pap holtig tanul.

Vajjon mindez a theol. tudomány menthetetlen fallibitását, hasznavehetetlen mivoltját kell jelentse csupán? Nem. Egyebet. A mi theologiai tanulmányozásunk revízióját. Szerény véleményem szerint a theologiai methodológiát kell jelentsen abban az értelemben, hogy a theol. gondolkodás methodusába kell bevezessen. Arra kell tehát szolgálgjon, hogy theologicce gondolkozni megtanítsion, a theol. gondolkodás, gondolkozni tudás világába bevezessen. Minden theologia egy nagy prologomena, egy nagy bevezetődés. A problémák megoldása ugyanis mindig idegen lesz számunkra, ha nem keletkeztetjük, nem tudjuk keletkeztetni a problémákat, nem kísérjük vissza a kérdéseket előállításukig, ha nem kísérjük végig azt a gondolkozási munkát, amelyik a problémák feltevésétől a megoldásig végeztetett.

Ez a methodus kizárja azt, hogy professzorok théziseire, kurzusok schlagwortjaira esküdözzünk, amelyek mindig idegen testek lesznek tőlünk, ha nem pillantunk be a műhelyekbe, ha nem kísérjük állandó figyelemmel a nagy ismeretlennel való birkózás fázisait, a verejtékes, tusakodó, viaskodó, sokszor nagy kitérőkre ágazó utat, melyik a végeredményekhez vezetett. A mestereket a felületes könnyű vérű tanítványok buktatják meg, akik csak a végeredmények beköszöntésének heurókáznak, és ezeket minden további nélkül kiindulási pontnak, kezdetnek tekintik mindentől, sokszor a mester szellemével és intencióival abszolút ellentétes konzekvenciák levonására. A dolog jellemzéseképpen említem fel, hogy néhány évvel ezelőtt olvastam korunk egyik vezető theologusáról egy ismertetést, amelyik arról számol be, hogyan ejtette el az illető Schleiermachert, a titánt. (Damit ist Schleiermacher erledigt.)

Elhibázott az a theologiai előkészülés is, amelyik abovo bizonyos theol. tudomány szakokat egyéni hajlam és diszpozíció szerint tulzott egyoldalúsággal a többi tudományszakok rovására favorizál. Végzetesen be fog teljesedni rajta Oberbeck kritikája: Über der Geteiltheit der Arbeit, an der sich die Fachleute konsumieren, kann in der Welt der Wissenschaft oder des Geistes in alle Zukunft nichts herauskommen. Dogmatikától jól elszigetelt exegézis nélkülözni fogja a horizontokat, a széles perspektívákat s könnyen a szövegkritika anarchistikus természetű csepürágásává fajulhat.*

Általában a theol. tudományszakok oly benső, szerves ösz-

* Vannak bibliai részek, melyeknek igazi értelmét a legalaposabb exegézis sem adhatja meg és ahol az utolsó szót a dogmatika va hivatva kimondani (pl bűneset).

szefüggésben vannak egymással, hogy egyiknek (akár melyiknek) elhanyagolása éppen ott bosszulja meg magát, abban a másik privilégizált tudományágban, melynek javára mi az elhanyagolást végeztük.

Egyyel nekem teljesen le kell számolnom: az evangéliumot a theologia semmivel a világon nem pótolhatja, se ömaga nem helyettesítheti, amire pedig a theologus ifjában meg van a hajlandóság. Az én időmben roppantul örvendettünk, ha a kurzusban bibliai citátumok következtek és pedig minél több, annál inkább, mert azzal rövidült a kurzus. El se olvastuk. A theologus ifjúságnak mindig veszedelme a biblián kívüli és a biblia nélküli theologiai tudomány. A biblia nélküli lekipásztor olyan, mint az ember, akit az éltető levegőtől fosztottak meg.

Hiányos volna bevezető ismertetésünk, ha legalább futólag nem érintenénk — ha már tudományról beszélünk — a theologus ifjúnak azokhoz az egyéb tudományágakhoz (legalább egyik-másikához) való viszonyát, tanúsítandó magatartását, amelyek a lekipásztori étellel a legszorosabb vonatkozásban vannak, pl. Népmívelés, Népegészségügy, Szociológia, Mezőgazdaság, Irodalom stb., stb.

Nevelhet-e a theologia mezőgazdákat? Kell-e, hogy neveljen? Nem célom, hogy most mindenik kérdésre feleljek, hiszen túlmenne egy előadás keretén. Mindössze Pál apostolt idézem (I. Kor. 9:20—23.): Görögnek göröggé, zsidónak zsidóvá lettem mindeneknek pedig mindenné, hogy minden módon megtartsak némelyeket. Ez pedig az evangéliumért mitvelem. Mezőgazdának mezőgazda kell, hogy legyek. Természetesen ez nem szabad azt jelentse, mintha én a mezőgazda vagy a kulturmensch inkognitója alatt akarnám becsempészni az evangéliumot. (Kulturális összejöveletek leple alatt csempészem a vallást). Mert, ez csak ama szabadságom kihasználását jelenti az evangélium hirdetésénél. Még csak egy kérdést akarok érinteni: Hogyan viszonylom az irodalomhoz és mondjuk a filozófiához. Elvi alapozásunknál mondtuk, hogy egy csodának, egy titoknak birtokában vagyunk, azt hiszem természetes, ha azt állítom, hogy nekem minden eszközt fel kell használnom, ami engemet ennek a titoknak, az evangélium titkának kifejezésében, tudtul adásában segít. — Már pedig az irodalom, a filozófia stb. kimeríthetetlen tárházát jelenti a szemléltetési anyagnak, kifejező, magyarázó, megértési eszközöknek. Nekem azonban úgy tetszik, hogy árulás minden öncélú, evangéliumtól független, evangéliumon kívüli irodalmárkodás. Ha irodalmi hajlandóságaink vannak, állítsuk oda az igehirdetésünk szolgálatába (nagyserű erőt jelent ez minekünk, bár könnyen veszedelem is lehet) és csináljunk evangéliumi szépirodalmat.

Ezzel a végéhez is jutottam bevezetésemnek. Nem volt, nem lehetett a célom, hogy a föltett kérdésre rendszeres és kimerítő feleletet adjak. hiszen ahhoz kötetek kellene. Csak egyet akartam láttatni, hogy a lelkipásztorságra való felkészülés nem részlet munkára való felkészülés (Stückwerk), nem bizonyos praktikáknak, mesterfogásoknak jól-rosszul való elsajátítása, nem élet-schématizálás, kaptafázás, nem bizonyos egyszersmindenkorra szólólag végérvényesen megállapított életnormáknak, recepteknek előírása, de jelent lélek által való lélekémbresztést, egy egész életnek, a teljes embernek hálaáldozatul való odaszánását, állandó készülődést, szüntelen való nevelődést. Öltözzétek fel az Isten minden fegyverét, hogy megállhassatok az ördögnek minden ravaszságával szemben. (Ef. lev. 6:11.) A Sátán nagyon leleményes, állandóan ostromlott várak vagyunk és ha szüntelenül nem edzük magunkat, a csatát elveszítjük.

Eszembe jut Jákób megrázó túsája, az ismeretlen Istennel, az ismeretlen Istenért. A tusa nappal kezdődik, de éjszaka is folytatódik. Jákób egyedül küzd benne, senki se támogatja, legszemélyibb küzdelme ez neki. Mindene küzd benne, teste-lelke birkózik, forgócsontja kifordul, értelme feszül, szive megremeg. Bűnbánattal kezdődik és Kibéküléssel végződik. Alaptónusa megrázó hang: Nem bocsátlak el Téged, míg meg nem áldasz engemet. Mondd meg, hogy Ki a Te neved? Jákób ismerni akar, lelke láthatatlan zsinorjával kötni, magához kapcsolni valami ismertet és mégis ismeretlent, míg végül földerül előtte: Látám az Istent színről-színre és megszabadult az én lelkem! Legyetek tusakodó, Istennel és Istenért küzdő, megrázóan harcoló Jákóbobok. Adjátok meg az Istenlátás árát: Ne csak nappal, ne csak egy-egy ünnepi óra legyen a ti tusakodásotok, de nyúljon át az éjszakába az álmotok közé. Csak, aki keres, az talál. Mindenekelőtt türelmetlenül ne csüggedjete el, ha egyszerre nem kaptok feleletet. Ne felejtsetek el: Mi egyáltalán semmit se tehetünk, nekünk csak elvenni kell, amit az Isten ad. Istentől magától elvenni, ami nekünk hiányzik. Legyen egész életetek Istenért való viaskodás és akkor nem Jákóbnak mondatik ezután a ti nevetek, de lelki Izraelnek: Istennel küzdöttetek és emberekkel, és győztetek.

Zólyomi Jenő.

MEGBESZÉLÉSEK.

Létesítsünk vidéki szakkönyvtárakat!

A marosi egyházmegye tanítósa f. év január 16-án, papsága pedig január 22-én a marosvásárhelyi ref. kollegiumban értekezletet tartott. Előbbin *Kali Sándor* udvarfalvi igazgatótanító külön javaslatban,* utóbbi pedig *Váradi Albert* mezőpaniti lelkész testvérünk bevezető szavai után „*A lelkipásztori együttműködés*“ kérdésének tárgyalása kapcsán e sorok írója tette szóvá, hogy nagy szükségét érezzük mind a vidékenkint, mondjuk: *egyházmegyénkint* létesítendő *szakkönyvtáraknak*. Ma már ráérett a lelkünk sok minden után arra, hogy áhítozzuk a *lelki* találkozást, a *lelki* együttműködést egymással. Konferenciánkon csaknem mindig szóba kerül ez a kérdés. Hála Istennek! Egy dologra azonban nagyon-nagyon vigyáznunk kell. És pedig arra, hogy ez az ügy a *lelki* jellegét el ne veszítse, hanem éppen *lelki jellege* legyen domináló ennek az együttműködésnek *mindenféle megnyilatkozásán*. Arra kell vigyáznunk, hogy ez az együttműködés *belülről* épüljön ki, *lélek kapcsolódjon a lélekhez*, mint a tűz a tovapattanó szikra által szívtől-szívig úgy terjedjen. Mert ekkor egyre fokozódó meleget, fényt, életet hoz. Legyen olyan egy-egy vidék összegyülekező, együttműködő papsága, tanítósa, tanársága *lelki-világukat illetőleg* mint a sötétben *fényt árasztó*, lobogó, apró pásztortüzek.

Gyűléseink, találkozásaink, konferenciáink nem merülhetnek hát ki abban, hogy egymás előtt fájdalmainkat, bajainkat elpanaszoljuk, (ezt különben *elsősorban Istennek kell* elmondani s legtöbb esetben az elég is), sem pedig abban, hogy minden kettő egy távol levő harmadikat transzíroz. *A pletykaság rettentő bűnünk*, pedig emiatt senki sem veszít annyit, mint éppen a lelkipásztor, vagy a nevelő. *Gyógyuljunk ki belőle!*

De hát mit ér akkor az összejövetel, a konferencia, a gyűlés, hogyha ott *folytonosan nem foglalkozhatunk önmagunkkal* (fájdalmainkkal, panaszainkkal *meg nem javuló* (!) hibáinkkal) és a távol levő atyafiainknak is lehetőleg *békét hagyunk* az ő javukra? Ér-e akkor valamit a találkozás? Igen! *Ekkor kezd igazán érn* valamit! Hogyan? Mi által? Mivel is tudnánk foglalkozni akkor? *A legszükségesebbel és a legnélkülözhetetlenebbel: az önképzéssel, ami megtermékenyítene mindig, minden alkalommal igehirdetésünket, pásztori és nevelői munkánkat, mert a lelkünket termékenyítene meg!*

Nem mondom, eddig is voltak lelkipásztorok, tanárok, tani-

* A *Kali Sándor* ig. tan. testvérünk javaslata olvasható a Református Szemlében. *Feltétlenül olvasd el!*

tók, akik állandóan lelkiismeretesen foglalkoztak önképzéssel, állandó kontaktusban voltak a szakirodalommal; sok pénzt áldoztak szaklapokra és tudományos könyvekre. Ámde csak szórványos jelenség volt ez; itt-ott egy-egy ember volt ilyen a periferián. Nálunk, sajnos, az intenzív, rendszeres szellemi és lelki élet csaknem *kizárólag* a Theol. Fakultásunk professzoraira szorított. Más ember a megfelelő szakirodalom hiánya miatt is legjobb szándéka és erős akarata dacára rövid, tudományos haladókla után végérvényesen le kellett maradjon! Mert csak nagyon keveseknek (manapság pedig senkinek sem!) adatott meg az az anyagi erő, hogy olyan magánkönyvtárat létesíthessen, mint amilyen a marosvásárhelyi Teleki-théka lehetett a maga idejében!

S vajjon ezen a helyzeten nem lehetne változtatni? Dehogy nem! Nem is olyan nehéz; nem is lehetetlen! Ami *egy* ember erejét meghaladja, azt *többen könnyen* megvalósíthatják! Mint ahogy az lehetséges, hogy 300—400 leiért évente közösen hatféle külföldi szaklapot is rendelhetünk és azokat sorban olvashatjuk, éppen úgy lehetséges az is, hogy évi 200—300 lei hozzájárulással *egyházmegyénként* hittudományi szakkönyvtárakat létesítsünk, mint ahogy a marosi református tanítóóság fenti értekezletén egy pedagógiai szakkönyvtár létesítését határozta el. Ez által a tanítóóság régi komoly munkáját kívánja folytatni, hiszen a marosi tanítóóság már a háború előtt Marosvásárhely székelyen egy 2000 kötetből álló pedagógiai szakkönyvtárat gyűjtögetett össze apránként. Sajnos azonban, ennek a nagyszerű ügynek a megszervezése nem egyházi kereten belül mozgott s emiatt az impériumváltozások szörnyszegetten félbeszakadt minden további munka. S ma újra kell kezdeni mindent. De felekezeti tanítóóságunk nagyon gyarló anyagi körülményei dacára is *bát*ran és *lelkesen* vállalja az újrakezdés munkáját!

Hát mi lelkipásztorok hol maradunk? Megelégszünk e tekintetben a *semmittevással*? Igazán elég nekünk az, hogy van egy hittudományi szakkönyvtárunk a Theol. Fakultáson, amelyet azonban *rendszeresen* és *komolyan* soha életünkben se theologusdiák, se gyakorlópap korunkban nem használtunk? (Tisztelet adassék azoknak a keveseknek, akik e tekintetben — hála Istennek — kivételt képeznek!) A dolog további firtatása szűkösgtelen arra nézve, hogy a biblián kívül melyik pap hány tudományos könyv megszerzésével és *elolvasásával* (!) csinál végig 20—30 évi szolgálatot. Csak annyit kívánok megjegyezni, hogy *intenzív lelki- és szellemi életet élő lelkipásztor unalmassá, fecsépetté, semmitmondóvá soha sem válik, sőt ellenkezőleg: fokozottan érdekessé, vonzóvá, értékessé és nélkülözhetetlenné lesz hívei számára!* Ime, ez mutatja, hogy *menyire elodázhatatlan, menynyire szükséges* az a dolog, amiről itt szó van!

Bizonyára akad közülünk olyan is, aki e sorok olvasása közben szóvá teszi, hogy: miért ez az oktalan vidékieskedés? Nem volna-e sokkal jobb megoldás az, hogy ha mindenki a reáeső 200—300 lei évi járulékát felküldené Kolozsvárra, hogy ott az a Theológiánk könyvtára gyarapítására fordíttassék? Így legalább egy *gazdag, nagy* hittudományi szakkönyvtára lenne egyházunknak a Fakultáson, ahol mindenki megtalálhatná a tanulmányozásához szükséges irodalmat; míg a sokféle, egyházmegyénként elaprózott 20—25 kötetből kezdődő könyvtáraeszkáknak semmi haszna, jelentősége sem lenne egyházi életünkre nézve.

Az ilyenféle érveléssel szemben az a véleményem, hogy azon *természetesen mindannyiunknak munkálkodni kell, hogy Fakultásunk könyvtára minél gazdagabb, minél nagyobb legyen!* Ezért az évi mérlegünkéből ne hiányozzék többé ez a tétel sem: „mit adtam ez évben könyvben vagy pénzben a Theol. Fakultás könyvtárának gyarapítására?!“ Mivel azonban a Fakultás könyvtára egy művel 5—10 példányban nem hozathat meg, hanem csak egy, legfennebb két példányban; egy nagyobb munkát pedig évente *maximum* harminc ember képes egymás után áttanulmányozni, egy-egy emberre 8—10 napot számítva, a postán való ide-oda küldözési időn kívül; de éppen a *legfontosabb kézikönyveket* professzoraink nem adhatják ki a kezükből, mert azokra naponként szükségük van, különben a tudományos munkásságuk szenvedne bénulást. Éppen ezért *szükséges* az, hogy kisebb, *vidéki csoportok* számára *baráti köröknek* legyen szintén olyan *közös könyvtárak*, amelyekben a *legfontosabb, legértékesebb szakkönyvek* az illető tagoknak mindig rendelkezésre állanak. Az ilyen egyházmegyei, vidéki könyvtárak a megjelenő szakirodalom *legjavát* 20—25 kötetben minden nehézség nélkül be tudják szerezni évenként, míg az egyes ember, különösen családos ember, *egy maga* ezt évenként semmiképpen sem tudja megtenni. De az ilyen vidéki csoport-könyvtáraknak van még ezen kívül egy nagy előnye: az *elolvasott könyvek közös, együttes megbeszélése, ismertetése*. Minden könyvet elolvasni lehetetlen az idő miatt, még ha meg is szerezheti az ember. De vannak könyvek, hittudományi szakkönyvek, amelyeket *mindenkinek*, lelkipásztornak pedig *jeltétlenül* ismernie és alaposan át kell tanulmányoznia. Az *időnkénti találkozásaink, apró, baráti konferenciáink* az ilyen, mindig *friss tartalmú megbeszéléseknek lennének áldott alkalmai!* Az ilyen együttlétek lelkünk tüzeit fokoznák, mindig megelevenítenék; témát adnának a beszélgetésre, a *hozzánk méltó* formájú vitatkozásra, s a pletykálgatás elvesztő örvényéből a legsivárabb lelkeket is kimentenék. Istenem, mennyi minden áldás fakadna lassan-lassan belőle Anyaszentegyházunkra nézve! Ne gondoljunk egyébre, csak arra, hogy az

olvasási kedv az aránylag elszigetelten élő, magára hagyott lelkekben is *felfokozódnék* és a periférián is pezsegni kezdene a szellemi élet, a tudomány! Ma még utópiának látszik, de egy kis rászánással, komoly akarattal valósággá lesz. Csak bátran *hozzá kell kezdeni* s többé nincs nehézség! Erős akarattal keményebb ugart is sikerült megtörni már!

Csak egy tény említek. Ákosfalván a háború előtt boldog emlékéü *Bartha Gyula* ig.-tanító nagyon szép, gazdag népkönyvtárat gyűjtött össze tanítószága alatt. Rendszeresen hetenkint könyvtárórákat tartott. Az olvasni kiadott, *kedvesebb tartalmu könyveket* pedig dalárda órák után könyvbeadás alkalmával az illetőknek (falusi embereknek, legényeknek!) a többiek előtt ismertetni kellett, azaz a könyvek tartalmát el kellett mondják! Ebből aztán az lett, hogy lassankint csodás olvasási kedv vett erőt fiatalon és öregen. Mindenki minden jó könyvet a rövid tartalom meghallgatása után el szeretett volna olvasni. Ám de a menekülés idején, 1916-ban, a könyvtár a jövő-menő katonák miatt nagy megrongálást szenvedett; csak a roncsa maradt meg. Bartha Gyula is elhalt. Aztán sok minden történt. Kilenc esztendővel ezek után kerültem én ebbe a gyülekezetbe. Nagyon érdekes volt megfigyelnem, hogy a könyvtár kilenc év múlva is (!) mennyire hiányzott a gyülekezetnek. De mit tehetünk róla, hiszen olyan szegények voltunk, mint Péntekék a szigeten. Talán annál is elhagyatottabbak és szegényebbek. És mégis, a hívek egyéb kötelező és rendkívüli teherviselése (bárpapítelek vásár és papiházépítés) mellett *önkéntes adományaikból* annyi pénz gyűlt össze, hogy a népkönyvtárat restauráltuk 265 kötet könyvvel egy év leforgása alatt 12.500 lei értékben. Egyenesen meglepő némelyek olvasási kedve, főképpen a téli hónapok idején. A könyvtár forgalma októberben 20, novemberben 72, decemberben, 88, míg most januárban a 200 kötetet is meghaladja! Falusi emberek olvasnak így! Jól értsük meg: *falusi emberek!*

Nekünk, lelki vezetőknék és nevelőknek tudnunk kell ezt, hogy mindnyájunkat ez a tény munkára lelkesítsen!

*

A vidéki, egyházmegyénkint létesítendő szakkönyvtáraink mielőbbi megvalósítása érdekében kérem mindenki szives hozzájárulását e tárgyhoz.

Egyben emlékeztébe idézem mindenkinek *közös szaklap rendelési akciónkat*, amint az a Kálvinista Világ ez évi első számában, úgyszintén a Református Szemle múlt évi legutolsó számában „*Felhívás*“ cím alatt közzététetett. *Né késlekedjék senki a jelentkezéssel*, hogy le ne késsék. Közös lap rendelésre *február 28-ig* még lehet jelentkezni.

Ákosfalva.

Biró Mózes.

Ady László: A székelyföldvári református egyházközség története Torda 1930. 51 l. Ady Lászlónak ez a füzet két szempontból érdekes. Először azért, mert írójának történelmi és tudományos érzékeről és módszeréről tesz bizonyosságot. Az egyházközség történetét 9 fejezetben (a község története, a ref. egyház megalakulása, családkönyv, a templom, lekipásztorok, az iskola, kántorok, kúrátorok, harangozók, aranykönyv, hazatért testvéreink) kimerítően alapos forrástanumányok alapján, módszeres pontossággal adja elő. Látszik, hogy nagy szeretettel foglalkozott tárgyával, s írójának határozott képessége van rá, hogy egyháztörténettel tudományosan foglalkozzék és csak buzdíthatjuk, hogy ilyen irányú tudományos munkásságát ne hagyja félbe, hanem folytassa pl. most a nagyenyedi egyházmegye történetének megírásával.

De fontos ez a füzet azért is, mert mintául szolgálhat másoknak hasonló dolgozatok elkészítésére. Alig is van, amit jobban ajánlhatuánk lekipásztorainknak, mint hogy egyházközségük történetének ilyen elkészítésével foglalkozzanak s így próbáljanak beletekinteni abba a multba, mely őket gyülekezetükben körülveszi. Hogy egy ilyen munkálatnak milyen nagy nevelő hatása lehet a dolgozóra épp úgy, mint a gyülekezet tagjaira, gyermekeire és ifjúságára, részletesen nem kell fejtegetnünk. Hogy pedig ilyen veszendőbe menő dolgok megmentése és tudományos feldolgozása az egész itt lakó magyarságra nézve milyen fontos, az is nyilvánvaló.

A szép kiállítású füzetet Debreczeny László II szép rajza díszíti. I.

„Hajnal”, a Magy. Ev. Ker. Missziói Szöv. folyóirata. Szerk. dr. Csia Sándor. Előf. ára 1 pengő. 1929. június - december.

Adományokkal tele a borítéklap. *Református külmisszió* címen Záborszky János ír vezércikket az ú. n. történelmi kálvinizmus szemszögéből az általános keresztyén munkával szemben a határozott református irányt követelve a misszió terén is. Legyen egyházi és ref. a „Hajnal” tábora is. A szerkesztő 15 megjegyzésben védekezik, igazolja, hogy a M. E. K. M. Sz. útja nem lehet más, a munkában pedig a felekezeti ág kiépítése nincs kizárva. *A tigris barlangjában* címmel megragadó történetet olvasunk Dr. Pernel indiai angol orvos-misszionáriusról, hogy miként ment be önként egy híres rablóvezér várába egymaga, gyógyítani s néhány Bibliát otthagyni. Az orosz misszió rovatában Achenbach Pál oroszországi beszámolójából találunk részleteket. Az orosz forradalom egyik feladata volt, hogy az orosz nép vallási életéből kiséperje, ami romlott volt. Sok helyen a jót is. Anarkia van. De Isten lelkét nem lehet kiűzni. Sőt most a legnagyobb üldözésben jelentkezik a legesodálatosabb ébredés. Börtönbe, máglyára mennek hitükért. *Molnár Mária* ausztráliai magyar misszionáriusnő az ottani külső körülményekről ír. Kínából *Vasel Matild* misszionáriusnő, aki német missziói területen, de a Magyar Ker. Leány-

egyesületek Nemzeti Szövetsége Missziói Bizottságának költségén egy ottani vakok ker. menedékházában szolgál, írja, hogy milyen elhagyatottaknak veszik fel a gondját. Egy kis cikk éhínség előtt álló pogányból lett keresztényen fiúkról szól, hogy nem nyultak addig a megmentő ételhez, míg nem imádkoztak.

A július számban *Szövetségünk és a felekezeti kérdés* viszonyával dr. V. Csia Sándor foglalkozik. A felekezeti kérdést a Kálvinista Szemle tábora vetette fel a háború után s ez isteni küldetés volt, mert a Magyar Ev. Ker. Missziói Szövetség református és lutheránus tagjai kevésbé ismerték és kevésbé értékelték addig sajátos felekezeti értékeiket. Most vagy (1) megmarad így, vagy (2.) kiépíti ref. és luth. ágát, vagy (3.) teljesen e két ágra szakad. A *Záborszky J.* cikkére *Sallay J.* felel, helyesli, hogy a ref. szempont érvényesítése miatt megbontassék a M. E. K. M. Sz. *Vásár-helyi Dezső: A misszionáló egyház, a külmisszió és az új (vogányból lett) egyházak egymáshoz való viszonya* c. cikke azzal a nagyon fontos kérdéssel foglalkozik a mult évi *jeruzsálemi nemzetközi külmissziói konferenciával* kapcsolatban, hogy a misszióból alakult bennszülött egyház olyan legyen-e, mint a misszionáló egyház, vagy egészen önálló. A Londoni Missziói Társaság 1800-ban úgy indult, hogy csak misszionál, nem szervez otthoni mintára, egyházat. Ez a gyakorlatban nem vált be. 1851-ben *Venn H.* és *Warneck G.* úgy módosították, hogy önállósítani is kell, a helyi viszonyok szerint. (Népegyház). Japánban még nem tudott az új egyház három felekezete se együtt, se külön boldogulni a misszió segítségével nélkül. de Kína, India, Afrika önállóságot akarnak. *Molnár Mária* levelei örömmel számolnak be róla, hogy három feketét kereszteltek meg. Szomorú, amit a katolikus misszionáriusok eljárásáról ír: ha meghallják, hogy egy ref. hittérítő a Jézus nevét kiejti, befogják a fülüket. *Doepke F.* német misszionárius a Liebenzelli Misszió 1898. évi Számoa szigete munkájáról számol be. *Achenbach Pál* egyházas magyarországi orosz-missziói útjának gazdag beszámolóját is hozza a lap magyar fordításban átvéve a németektől.

A szerkesztő az augusztusi számban beszámol *külföldi útjáról*. *Liebenzellben* (Württemberg) *Coerper, Uhlig* és *Kükne* lelkészekkel, *Baselben Anstein* Jánossal beszélgetett. E missziói központokban ezúlszerint három magyar tanul, készülve a missziói munkára (*P. Nagy Klára, Gerwich György* és *Milicsevics Antal* leánya). *Bélpoklosok mentése* c. kis történet beszél a lifiu (Loyalty-szigetek) ker. ifjúságának önfeláldozó hősiességéről. *Achenbach Pál* magyarországi előadásából (Oroszországról) egy rendkívül érdekes leírást hoz a lap arról, hogy mimódon próbálják a szovjet birodalomban nyilvános gyűléseken az istentagadást terjeszteni s hogy használja fel az Úr még az ilyen alkalmat is hiterősítésre *Molnár Mária* misszionáriusnő érdekes leveleit *Pitiluból* két fénykép is tarkítja s rajtuk ott látjuk őt meg a három nemrég megkeresztelt bennszülött közül kettőt: *Jósefet* (Lomon) és *Andrást* (Sehn). A *Szövetségünk* rovatból pedig megtudjuk, hogy két új magyar misszionáriusjelölt van, akikért (névtelenül) imádkozzanak a tagok; kiküldésük kérdésében egy év múlva dönt a Szövetség.

Külföldi sétája leírásában a baseli misszióról s vele kapcsolatban a frankfurti mohamedán misszióról ír a szerkesztő. *Kunst Irén*

kinai misszionáriusnő (magyar segítséggel dogozik), németből fordított levele legutóbbi missziói utazását mondja el. *Vasel Matild*, hasonló kinai misszionáriusnőnek a shanghai vakok házából írt (s ugyancsak németből fordított) levele a 34. Zsolt. 4. v. alapján számol be sok, az intézetbe került pogány leánya megtéréseről. *Molnár Mária* három levélben is közöl részleteket pitilui munkájáról, sőt itt találjuk az egyik megkeresztelt beenszülttnek József, azaz pogánynevén Lomonnak is öv. Vajda Istvánéhoz küldött levélváltását pitilui nyelven és M. M. fordításában. Az emberek nagyon elmaradtak, babonások. Ha valaki nagybeteg, egyik házból viszik a másikba, hogy a halál ne találja meg. Csodálatos leírást olvasunk egy olyan missziói útról, melyen M. M. többedmagával vett részt. József boldog örömmel tesz bizonyosságot levelében róla, hogy „most Jézus megkeresett és megtalált.” A gyermekrovatban is M. M. beszél. *Achenbach Pál* magyarországi előadásából az tünik ki főként, hogy a mai oroszországi állapotok miatt az ottani ortodox egyház a legbűnösebb.

A szept. 19-én elveszített *Pauer Irmáról* (1879—1929.) tudjuk meg, hogy egyévi wiesbadeni előkészület után 1912 végétől 1914 közepéig a *Szudáni Utőrő Misszió* alkalmazásában mint misszionáriusnő működött Edfuban (Egyiptom) a mohamedánok közt s csak a háború zavara kényszerítette haza. *A Biblia és a külmisszió* címen H. Z. ír a Brit és külföldi Bibilatársulat 125 éves jubileumára. A Jones Mary és Charles Thomas által alapított Társaság a lélek egyik legesudálatosabb eszköze lett. Ma 886 nyelven évente több, mint 11 millió Bibliát v. bibliai részt ad így ki, hogy az önköltségi árnak csak 43%-át kapja érte; a többi adományokból fedezi. *Külföldi sétáján* újra Liebenzellbe térve vissza, Csia Sándor találkozott Doepke volt ausztráliai misszionáriussal, aki nagy elismeréssel beszél M. M.-ről, aki ott dolgozik, ahol D. kezdte a misszió munkát. *Részletes leírását* találjuk az Admirális-szigetecsoportnak, M. M. nehéz munkájának stb.

A nov.-dec. számban *Piers Elektől* búcsúzik a lap, aki szíve szerint nagyon közel állott a külmisszió ügyéhez. A szerkesztő cikke örömmel számol be arról, hogy egész sereg ifjú készül a külmissziói munkára, de ha nem gyűl több adomány az eddigiekuél, egy se mehet ki. *A diákok és a külmisszió* c. új rovatban *Draskóczy László* egyik cikke (külm. szemináriumok) elmondja, hogy a 3 év óta működő Bpesti Ev. Ker. Diákegy. külm. szemináriumának már több mint 10 olyan tagja van, aki azonnal kész külmisszióba menni. Az öt magyar prot. thelogia közül kettőben van külm. szeminárium (Dbr. Sopron). Másik cikke (A macedón férfiú) a bibliai macedón férfiú hívását. (Csel. 16:9—10.) fordítja felénk, mint Kelet pogány népének hívását. *A Elért-e már valamit a misszió?* rovatban *Koro Vuleto* (Celebesz-szigetén; úttörője volt dr. Kruyt; első megkeresztelt 1919-ben, azóta számuk: 8000) és *A francia protestánsok külmissziói munkája* (Lessuto, Kamerun, Togo, Madagaszkár, Tahiti, Új-kaledonia; ma 260 misszionárius) bizonyosságát olvassuk. *Mi hír Törökországban?* E kérdésre az olyan kevesek egyikének, Arif török fűjának a története felel. *Achenbach* Oroszországról szóló előadásából ismét megdöbbenő részletet olvasunk. (Leningrádban félév alatt kötött 11.600 házasság közül 8000 bontatott fel, Moszkva utcáin 80000 koldusgyerek él stb.) *Egy ukrainai asszony levele* (K. K.) hasonló nyomorúságról számol be. A nemrég elhunyt *Pauer Irmának* a „Der Sudan Pionier”-ből fordított néhány eddigi levelében a mohamedánoknak s különösen a nők-

nek szomorú állapota tárul elénk. *Kinából Kunszt Irén* magyar misszionáriusnő ír a munka esodálatos haladásáról, *Mánusz-szigetéről Molnár Mária* (hosszú levélben részletes beszámolóját adja egy missziói útnak teljesen új helyeken.) Végül is találjuk a Magy. Év. Ker. Misszió Szöv. 1928—29. évi titkári jelentését, melyből elég azt az egyet kiemelniünk, hogy a Hajnal előfizetőinek száma a legutóbbi év alatt 3101-ről 5316-ra emelkedett. A bevétel (1928. VII. 1.—1929. VI. 30.) 18.363:53 P, a kiadás 16.266:34 P volt. A borítéklapok közlményeiből megemlítjük, hogy annyi más gond és teher tetejébe ez a kis tábor most ellátározta, hogy Bpsten egy munkanélküli-otthont létesít.

Ime mutatoul egy félév a „Hajnal“ életéből. Valóban élet, izzó, tiszta, ami a sorai közül felénk lángol. Csak ez lehet az oka annak, hogy kicsiny falusi gyülekezetünkben minden különösebb propaganda nélkül e félév alatt hatra szaporodott az előfizetők száma. *Lelkipásztori munkámban a legjobb evangélizáló iratnak bizonyult; szomjaznak a lelkek a misszió után.* Egyenesen a szívünkbe nyúl bele s nem érezzük hiányát, hogy nincs rajta a hivatalos egyház pecsétje. Lelkileg nem ri ki az egyházból, sem a reformátusból, sem a lutheránusból; számomra a kettőnek magasabb, *eljövendő* egységét képviselte mindig s a történelmi kálvinizmus részéről követelt szétválást (ami azóta részben be is következett az evang. „Missziói Lapok“ megindulásával) legalább is korainak tartom, amikor még magyar misszió jóformán nincs.

A Hajnal az úttörésen túl van, a Léleknek eszközévé lett. Gazdag vetésére adjon az Úr gazdag aratást. *H. J.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VASÁRNAPI ISKOLA

AZ „ÜT“ ÁLLANDÓ MELLÉKLETE
VASÁRNAPI ISKOLAI VEZETŐK RÉSZÉRE.

MEGJELENIK HAVONTA.

EGYES SZÁM ÁRA 2 LEI.

VI. ÉVF. 3. SZ.

1930. MÁRC. HÓ.

Vasárnapi iskolai ünnepélyek.

A vasárnapi iskolai ünnepélyeknek két célja van. Egyrészt az, hogy a gyermekeket a vasárnapi iskolában tanultakról való beszámolásra rávezessük, másrészt az, hogy a szülőknek és másoknak a vasárnapi iskola munkájáról felvilágosítást adjunk. Az ilyen ünnepélyek alkalmával látják meg a szülők, hogy a gyermekekkel mit csinálunk a vasárnapi iskolában, ismerkednek a vasárnapi iskola céljával, munkájával, tanulják azt megérteni és megbecsülni, a gyermekeknek pedig örömet okoz az, hogy amit tanultak, arról nyilvánosan tehetnek bizonyosságot.

Nagyon óvakodnunk kell tehát attól, hogy az ilyen ünnepélyek e céloktól eltérve, idegen célok szolgálatába álljanak. Ezeket az különbözteti meg minden más, iskolai és egyéb ünnepélytől, hogy mindig a vasárnapi iskola céljának és szellemének hatása alatt álljanak. Kerüljük legfőképpen azt, hogy az ünnepélyek a gyermekeknek vagy szülőknek feltűnésre, vagy szereplésre való vágya kielégítésül szolgáljanak, vagy önmagukért, csak azért, hogy ünnepélyt rendeztünk, hajtsuk végre őket, vagy hogy saját magunk híúságát szolgáljuk, ügyességét fitogtassuk, dicséreteket akarjunk aratni. Mindennek, ami a vasárnapi iskolai ünnepélyen folyik, Isten dicsőségére kell történnie, nem a magunk, vagy a gyermekek dicsőítésére. Azt a célt kell az ilyen alkalmak elé kitűzni, hogy megismertessük a munkát és belevigyük a szülők lelkébe a vasárnapi iskola iránti szeretetet és megbecsülést. Valahányszor kapunk egy-egy levelet, melyben el van mondva, hogy az illető vezető milyen szép „előadást“ rendezett s mennyi dicséretet kapott, mindenkor szomorúan látjuk, hogy ott Isten ügyét emberi híúság szempontjai homályosították el és tolták félre.

A vasárnapi iskolai ünnepély tehát épen olyan igehirdetés, mint a vasárnapi iskola, csak hogy itt az ige hirdetésére felhasználjuk a gyermekeket is. Elsősorban látszik ez az ünnepély tar-

talmából. Mi legyen egy vasárnapi iskolai ünnepélyen? A következő alkatrészekből állhat: Énekek, melyeket a gyermekeknek tanítunk meg és velük adatunk elő. Ilyeneket válogathatunk az Énekeskönyvből, vagy a Zengjen hálaénekből. Énekeltehetjük, vagy az összessel, vagy csoportokkal, esetleg egyesekkel. Minden éneknél az a fő, hogy a gyermekek hittel énekeljék, tudják mit énekelnek. Sokszor egy-egy ilyen énekkel meg lehet nyerni a hallgatók közül olyanokat, akik közömbösek voltak a munkával szemben, vagy épen ellenségei voltak.

(*olyt. köv.)

Az adakozás kérdése.

Szükséges arról a kérdéstről írni, hogy milyen szerepe van a perselynek a v. iskolában, mert egyik gyülekezetből, ahonnan kértük a vasárnapi iskola bejelentését, a vezetőtől azt a választ kaptuk, hogy nem óhajtja hivatalosan nyilvántartani a vasárnapi iskolát, mert a nyilvántartással az jár, hogy a v. iskola kötelezve van arra, hogy minden összegjövetel alkalmával perselyezzen s a befolyó összegnek bizonyos részét szolgáltatassa be a központba. „Mi — folytatja — ha takarékos székely gyülekezeteinkben ezt a gyakorlatot követnénk, a szülők gyermekeit a v. iskolában való részvételtől okvetlen eltiltanák. ... Mi tehát sokkal jobbnak és erkölcsi tekintetben sokkal hasznosabbnak látjuk esendben munkálkodni...“ Eltekintve itt attól a téves beállítástól, melyet majd levél útján próbálunk tisztába hozni, hogy bármelyik v. iskolát is köteleztük volna valaminek összeg beküldésére, az az másik tévedés található ebben a levélben, mintha az adakozás valami szégyenletes és rossz dolog volna, aminél jobbnak és erkölcsileg hasznosabbnak tartják ott az adakozás kikapcsolását a v. iskola munkájából.

Az ilyen felfogás, ha elég ritkán is találkozunk vele és szerencsére napról-napra kiveszőben van, mégis megkívánja, hogy tiltakozzunk ellene s rámutassunk arra, hogy a v. iskolai munkához elválaszthatatlanul hozzátartozik az adakozás gyakorlása. Lehet olyan v. iskola, ahol ezt bizonyos körülmények miatt egyelőre nem lehet gyakorolni, vagy ahol akadályai vannak a bevezetésnek, de akkor is készíteni kell rá a lelkeket s ha más nem, a vezető készen kell, hogy álljon arra, hogy az adakozásban a v. iskola növendékei előtt előljárjon. Az a v. iskola, mely ettől elvileg a fenti levél értelmében elzárkozik, a gyermeket maga neveli az önértésre és háladatlanságra, belegyökerezteti a lelkebe, hogy Istennek semmivel sem tartoznak, hogy vonakodjanak mindn áldozattól Isten ügyéért. Elszűkíti a lelkeket és megrabolja őket az Isten ügyéért való szolgálat szent örömetől. Abban a tévedésben van, hogy ezzel kíméli és elősegíti a munkát, pedig épen akadályozza és gyöngíti, mert nem neveli a gyermeket arra, hogy Isten ígéjének drága ajándékáért, melyet a v. iskola ad, ők is igyekezzenek szolgálni Istennek.

Helytelen és téves gondolat az, hogy az a nép, mely nem akar Istennek a pénzével szolgálni, takarékos. Ellenkezőleg, aki a maga pénzét Isten szolgálatától elvonja a rablás és lopás bűnébe esik s ez ellen a v. iskolának küzdenie kell. A keresztyén ember mindig

boldogan tékozzolja javait Isten dicsőségére s erre a boldog és szent tékozásra kell nevelni a gyermekeket.

Végül egy nagyon gyakori tévedésre kell rámutatni, mely abban áll, hogy a v. iskolában az adakozás csak a városban vezethető be. Ezzel szemben azt találjuk, hogy azon 63 v. iskola közül, melyben a múlt évben adakozás volt, alig tíz gyülekezetet lehet városinak mondani s aránylag a legnagyobb adakozás nem itt, hanem a falusi v. iskolában folyt. Bizonyos, hogy a gazdálkodó ember gyermeke sokkal kevésbé jut pénzhez, amit odaadjon, mint a városi gyermek. De az adakozás mértéke sohasem az, hogy ki mennyi, hanem, hogy milyen lélekkel adja s erre a lélekre nagyon áldott példákat láthattunk a múlt évben is falusi v. iskoláinktól, mikor a szászvárosi árvák számára olyan nagy összeg gyűlt be a gyermekek adakozásából.

A helyes eljárás tehát épen az ellenkező, mint amit a fent idézett levél írója gyakorol. Épen az, hogy nem félve visszautasítástól és elnéptelenedéstől, állandóan hívjuk fel a gyermekek figyelmét Istennek arra a követelésére, hogy pénzüikkel és javaikkal is hogyan szolgálhatnak Neki, Hogy, ha más nem is, a vezető, aki a v. iskolában épenúgy tanulja Isten igéjét, mint a gyermek, maga adja oda a maga adományát a perselybe s imádkozva várja, mikor mozdul meg az első gyermeklélek erre a szent áldozatra, ha soká lesz is, minden kényszer és erőszak nélkül, ébrentartja ezt a kérdést a gyermekek előtt, keres módokat arra, hogyan tehet szert a v. iskola pénzre, amit a gyermekek' szereznek meg, ha adakozással nem lehet, akkor munkával, s amit együtt, a gyermekekkel alapít meg a vezető, hogy milyen módon használják Isten szolgálatára.

A m u n k a.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vasárnapi iskolai Ellenőrző könyveket hozott forgalomba az „Ifjú Erdély” kiadóhivatala. A füzet két kartonpapírból készült lapból áll, címlapján a gyermek nevének van hely, második lapja néhány bibliai ígét tartalmaz. A harmadik lapon egy szép kalotaszegi stílusú templom látható, körötte 22 csillaggal. E csillagok helyére különböző színű papír csillagoeskák ragasztandók, melyek arra szolgálnak, hogy a minden második héten történt névsorolvasás alkalmával a gyermek jelenlétét bizonyítsák. Aki egész évben pontosan járt, annak év végére betelik mind a 22 csillaghely. A negyedik lapon naptár van elhelyezve. Egy ilyen füzet ára a hozzávaló csillagokkal együtt 2 lei. Az egész nagyon alkalmas arra, hogy a vasárnapi iskola látogatását ellenőrizzük olyan módon, hogy az a gyermek számára is kedves emlék maradjon s őt a pontos látogatásra ösztönözze, ezért melegen ajánlható a vasárnapi iskolában való használatra. \

Ujjonnan bejelentett vasárnapi iskolák. Több helyről örömmel kaptunk értesítést arról, hogy vagy már eddig is működő vasárnapi iskolákat jelentettek be, vagy egészen ujjonnan keletkeztek és indultak meg ilyen munkák a gyermekek között. Az utóbbiak között megemlítjük Kisilva, Szentágota vasárnapi iskoláit, mindkettő olyan községben létesült, ahol nincs állandó lelkesítő szolgálat s ezért kétszeresen fontosak és kedvesek nekünk. Hordozzuk őket imádságainkban, kérve Istent, hogy áldja meg a gyermekeket és vezetőket az Ő szolgálata örömeivel és áldásával.

Nyugtázások: Központi alapra: Harangláb 50.— Szatmár 200.— Temesvár 100.— Koronka 50.— Adomány 250.— Medgyesfalva 60.— Marosujvár 200.— Szentágota 25.— Göcs 53.— Külmissióra: Temesvár 100.— Árváknak: Harangláb 25.— Temesvár 100.—

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SZERKESZTI :
DR. IMRE LAJOS

KIADÓHIVATAL :
CLUJ, CALEA VICTORIEI 38.